ÚJ KÖZNEVELÉS

2020. NOVEMBER–DECEMBER | 76. ÉVF. 9–10. SZÁM

A KORAI ISKOLAELHAGYÁS CSÖKKENTÉSE

OKTATÁSI HIVATAL

Kosztolányi Dezső

Karácsony

Ezüst esőben száll le a karácsony,
a kályha zúg, a hóesés sűrű;
a lámpafény aranylik a kalácson,
a kocka pörg, gőzöl a tejsűrű.

Kik messze voltak, most mind összejönnek
a percet édes szóval ütni el,
amíg a tél a megfagyott mezőket
karcolja éles, kék jégkörmivel.

Fenyőszagú a lég és a sarokba
ezüst tükörből bókol a rakott fa,
a jó barát boros korsóihoz von,

És zsong az ének áhítatba zöngve…
Csak a havas pusztán a néma csöndbe
sír föl az égbe egy-egy kósza mozdony.

Minél korábban kell beszélni róla

Szöveg: **Indri Dániel Janisz** főszerkesztő | Fotó: Dömölky Dániel

Év végi duplaszámunkban nem kisebb feladatra vállalkoztunk, minthogy az oktatásügy napjainkra talán egyik legégetőbb problémáját alaposan körüljárjuk.

Ez a korai iskolaelhagyás. Egy olyan kihívást igyekeztünk minél több szemszögből megközelíteni, amivel régóta küzd a köznevelés világszerte. Célunk volt, hogy jobban megértsük, mi vezethet el odáig, hogy valaki kimaradozik az iskolából, elveszti érdeklődését. Milyen hátrányai keletkeznek a tanulónak akkor, ha nem végzi el az iskolát, milyen hatással lesz az későbbi életére? Vissza lehet integrálni? Hol húzódik meg az egyéni felelősségvállalás határa, és mikortól és hogyan kötelességünk neki segíteni?

Megannyi kérdés, de bízom benne, hogy lapszámunk áttanulmányozása után mindenkinek komplexebb képe, jobb rálátása lesz a témára.

Megtudhatjuk ugyanis, hogy a kormányzat milyen intézkedéseket tesz a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentéséért, illetve azt, hogy a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia hogyan kíván segíteni ezen problémán. Erről *Langerné Victor Katalin* helyettes államtitkár beszélt lapuknak. Be kell, hogy valljam, az oktatásügyben régóta tevékenykedve még engem is meglepett, mennyi és milyen változatos programokkal igyekeznek segíteni a szegénységben élő családokat, szemléletmódjuk megváltoztatását.

Foglalkozunk a köznevelési rendszerben régóta jelen lévő Arany János Programokkal, továbbá bemutatjuk a gyöngyösi Hatáspont Tanodát, ahol olyan módszertant dolgoztak ki, amivel sikeresen tudják a hátrányos helyzetű tanulók iskolai lemorzsolódását csökkenteni. Hasznos ötleteket meríthetnek az Anthropolis Egyesület párbeszédalapú módszeréből, emellett egy prevenciós célú programmal is megismerkedhetnek. Ez a Komplex Alapprogram, habár sok olvasónknak már ismerősen csenghet a név, hiszen két különszámot is szenteltünk az élménypedagógia eszközeivel dolgozó programnak.

Lélekbúvár rovatunkban is a hónap témájával foglalkozunk; a korai iskolaelhagyás lélektani hátterét vizsgáltuk klinikai szakpszichológus segítségével. *Van új a NAT alatt* rovatunkban pedig ezúttal a magyar nyelv és irodalom tantárgy újdonságairól *Kiss Gabriella* tananyagfejlesztő beszélt. Emellett ajánlunk könyveket is a téli szünetre, korosztályok szerinti bontásban, így mindenki megtalálhatja a számára kedves olvasnivalót.

Jó olvasást és áldott, békés karácsonyt kívánok!

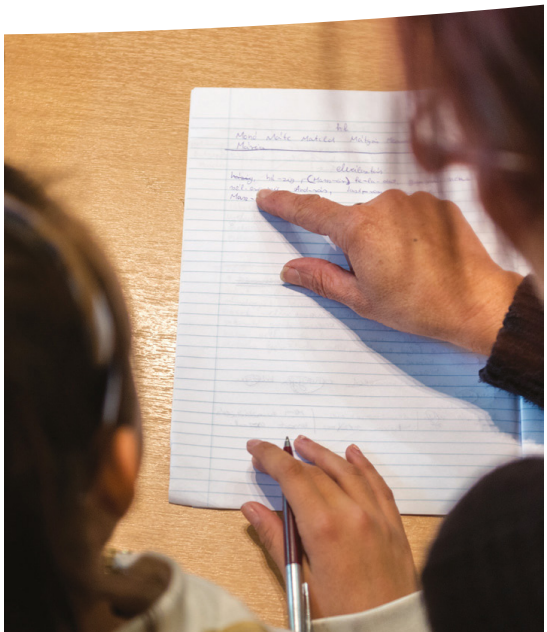

Új Köznevelés magazin

Alapító: Emberi Erőforrások Minisztériuma
Kiadó: Oktatási Hivatal (OH)
Felelős kiadó: Brassói Sándor, az Oktatási Hivatal megbízott elnöke
Felelős szerkesztő: Kamp Alfréd főosztályvezető

Főszerkesztő: Indri Dániel Janisz
Szerkesztő: Dallman Kristóf Gergő, Németh Gábor
Szerkesztőbizottsági tagok: Kaposi József, Ötvös Zoltán
Olvasószerkesztő: Gyimesné Szekeres Ágnes
Tördelőszerkesztő: Pattantyus Gergely

Hirdetés: kozneveles@oh.gov.hu

Cikkeket az alábbi e-mail-címre várunk: kozneveles@oh.gov.hu

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Meg nem rendelt cikkekért nem áll módunkban honoráriumot fizetni.

SZERKESZTŐSÉG:
Cím: 1074 Budapest, Rákóczi út 70–72.
E-mail: kozneveles@oh.gov.hu
Honlap: folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles

Layout-tervek: Salt Communications Kft.
Címoldal fotó: Botár Gergely
Fotók: Shutterstock.com

ISSN 2064-0625

Terjedelem: 3,25 ív

Tartalom

BEKÖSZÖNTŐ

1 Indri Dániel Janisz: Minél korábban kell beszélni róla

AKTUÁLIS

3 Legfőbb szövetségeseink a pedagógusok – interjú **Bernáth Juliannával**, a Pénziránytű Alapítvány oktatási igazgatójával

6 Beszámoló a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Vitéz János Tanárképző Központja országos neveléstudományi konferenciájáról

OKTATÁS-NEVELÉS

LÉLEKBÚVÁR

8 A korai iskolaelhagyás lélektani háttere – interjú **Varró-Horváth Diána** klinikai szakpszichológussal

12 Könyvajánló

VAN ÚJ A NAT ALATT

16 Magyar nyelv és irodalom: A további tanulás alapja – interjú **Kiss Gabriella** tananyagfejlesztővel

A HÓNAP TÉMÁJA: A KORAI ISKOLAELHAGYÁS CSÖKKENTÉSE

20 Aki lemarad, az kimarad – Mit tesz a kormányzat a korai iskolaelhagyás ellen?

27 Az Anthropolis Egyesület workshopja a P4C módszerről

28 Arany János Programok – interjú **Tomasz Gábor** oktatáskutatóval

32 Hosszú távú, folyamatos jelenlét – interjú **Langerné Victor Katalin** társadalmi felzárkózásért felelős helyettes államtitkárral

39 Gyakorlati eszközök az iskolai lemorzsolódás csökkentéséhez – Bemutatkozik a gyöngyösi Hatáspont Tanoda

44 Ez tényleg működik! – interjú **Révész Lászlóval**, a Komplex Alapprogram szakmai vezetőjével

A MI VILÁGUNK

48 Évfordulók

50 Iránytű

52 Pályázatok

Legfőbb szövetségeseink a pedagógusok

A Pénziránytű Alapítvány azzal a céllal jött létre, hogy a hatóságokkal, civil szervezetekkel és piaci szereplőkkel együttműködve pénzügyi tudatosságot fejlesztő programokat dolgozzanak ki és valósítsanak meg, segítsék az egyének és a családok felelős, megalapozott anyagi döntéseit, és szemléletformáló programjaik eredményeként javuljon a lakosság pénzügyi tudatossága. Az Alapítvány meglévő és legújabb programjairól, képzéseiről és kiadványairól Bernáth Juliannát, a Pénziránytű Alapítvány oktatási igazgatóját kérdeztük.

Szöveg: **Németh Gábor**

PÉNZIRÁNYTŰ

Hogyan mutatná be a Pénziránytű Alapítvány munkáját annak, aki netán nem ismerné?

2008 óta működik az alapítvány, melyet a Diákhitel Központ, a Magyar Bankszövetség és a Magyar Nemzeti Bank (MNB) alapított. Küldetésünk, hogy a fiatalok pénzügyi tudatosságát erősítsük. Elsősorban a köznevelésben megvalósuló programokon keresztül szeretnénk ezt a célt elérni. Ennek érdekében a legfőbb szövetségeseink a pedagógusok, a működésünk egyik alappillére a pedagógusképzés. A pénzügyi nevelés a Nemzeti alaptantervben jelenleg elszórtan helyezkedik el bizonyos tantárgyakban. A ma már technikumoknak hívott szakképző intézményekben a 10. évfolyamon a pénzügyi és vállalkozói ismeretek az egyetlen kötelező elem, amely tantárgyként tartalmazza a pénzügyi nevelési ismereteket. Azért fontos, hogy létrehoztuk a pedagógusképzéseink rendszerét, mert ezt a tárgyat leszámítva nem szaktanárok azok, akik saját tantárgyaikon – elsősorban a matematikán, történelmen, földrajzon – keresztül felvállalják ennek a témakörnek az átadását, és ők nem feltétlenül rendelkeznek pénzügyi irányú képzettséggel. A tanárképzésben jelenleg a digitális kompetenciafejlesztő képzésünk a legnépszerűbb. Ez egy online digitális akadémia, ahol a digitális oktatást segítő alkalmazásokat ismerhetnek meg a tanárok, pénzügyi témával fűszerezve.

Készült két tankönyvünk, először 2015-ben a középiskola 9–10. évfolyamának szóló ***Iránytű a pénzügyekhez*** című tankönyv, amelyet azóta is ingyenesen lehet rendelni a hivatalos tankönyvrendelési felületen, a KELLO-n keresztül. A rákövetkező évben pedig megjelent a 7–8. évfolyamnak szánt ***Küldetések a pénz világában*** című, szintén ingyenesen rendelhető tankönyv.

Fontos része az Alapítványnak a **Pénziránytű Iskolahálózat**, amely most már több mint 260 középiskolát foglal magában. Különböző pályázatokat, versenyeket rendezünk iskoláknak, tanároknak, diákoknak. Az egyik legnépszerűbb a **BankCode** országos pénzügyi csapatverseny, az MNB Pénzmúzeumával közös szervezésben. Az általános iskolai hálózatunk a **Pénziránytű-BankVelem** program keretein belül működik, amelybe szintén számos verseny, például a 7 éves **PénzOkos Kupa** és banki szimulációs elemek is tartoznak. A honlapunkon rengeteg játék is található, amelyekkel egyénileg és órán csapatban is tudnak játszani a diákok, ilyenek például a felső tagozatosoknak és középiskolásoknak szóló Kahoot! kvízeink. Elérhetőek mobilapplikációink is, például az általános iskolásoknak szóló **Pénzügyi hősképző** vagy legújabb fejlesztésünk, a **Zöldiránytű** app, amely a középiskolásoknak ad környezet- és pénztárcakímélő ötleteket.

Kiadványaik a gyakorlati alkalmazás logikájára felfűzött ismeretterjesztést végeznek. Mennyire korán érdemes elkezdeni a pénzügyi nevelést?

Ha különválasztjuk az érzékenyítés kategóriáját, már egészen az óvodás korban érdemes elkezdeni. Jelenleg is vizsgáljuk, hogy az óvoda nagycsoportjában milyen fejlesztőjátékok segítségével lehetséges ennek nekikezdeni. Óvodás korban nagyon fontos tényező a család, az érzékenyítésnek pedig az is része például, hogy a gyereknek meg kell értenie, hogy a dolgok nincsenek ingyen, nem lehet mindent megkapni. Ezzel együtt előbb-utóbb azt is meg kell érteni, hogy a pénz nem végtelen, és tenni kell érte. Van egy **JátékBankunk**, ahol néhány kérdéses tesztek, kvízek, játékok érhetők el online, amelyek már 1–2. osztályosoknak is készültek. A **Pénz7** program a 3–4. osztályosokkal kezdi a fejlesztést, ekkorra már kialakul a gyerekek számfogalma is.

Milyen módszerekkel lehet a pénzügyi tudatosságot integrálni a tanórákba?

Ez nagymértékben múlik a tanárok kreativitásán. A pedagógusok képzésével egyben módszertani megújulásra is törekszünk. Igyekszünk megmutatni azokat a módszereket, amelyek az Alfa és a Z generációnál működhetnek; a digitális alkalmazások beépítése is erről szól. Ilyen módszer például a játékosítás is, az általános iskolás tankönyvünk – ahogy a kapcsolódó applikációnk is – pontrendszerre épül. A Pénz7 programban 45 perces tanórákat dolgozunk ki, amelyek abból a szempontból klasszikusak, hogy a tanár óravezetésére épülnek, de nagyon fontos, hogy nem frontális módon. Ehelyett nagyon sok az együttműködés, a kooperáció, a csoportmunka, pármunka, az aktivizálás és alkotás. Ezek azok a módszerek, amelyek a többségnek segítenek megérni ezeket a témaköröket.

Például a matematika esetében, amíg a gyerek csak a különböző műveleteket és szabályokat hallja, fel fogja tenni azt a kérdést, hogy ennek mi értelme van, miért kell ezt tanulni? Amint életszerű példákat tudunk mutatni, ami őt, az ő mindennapjait, a zsebpénzét vagy megkeresett pénzét érinti, emészthetőbbé válnak a dolgok.

Voltak kutatásaik, amelyekben azt is vizsgálták, hogy a különböző személyiségek hogyan működnek, milyen érzelmi döntéseket hoznak, és ezek hogyan befolyásolják a pénzügyeiket. Hogyan lehetséges a szubjektív mechanizmusok bevonása a pénzügyi ismeretekbe?

A pénzügyi tudatosság – mint bármilyen tudatosság – arról szól, hogy ismerjük meg magunkat, és ennek megfelelően döntsünk. Van, aki az utolsó kiadását is vezeti, ugyanúgy van pénze hó végén, tudja fegyelmezni magát vásárláskor, míg mások kevésbé tudnak bánni a pénzzel. Ezzel önmagában nincsen probléma, ha ezt tudjuk magunkról. A pénzügyi tudatosság lényege, hogy tudjam a lehetőségeimet, tudjam, hogy elvileg mi alapján választhatok. Van a honlapunkon fiatal felnőtteknek és gyerekeknek szóló személyiségtesztünk is, utóbbit 6–7. osztálytól javasoljuk. Ezzel megcáfolhatják vagy megerősíthetik azt a képet, ami kialakult magukról.

Hogyan működik a Pénziránytű Iskolahálózat, milyen lehetőségeket nyújtanak a részt vevő intézményeknek?

A Pénziránytű Iskolahálózat azoknak a középfokú oktatási intézményeknek szól, amelyek felvállalják a pénzügyi nevelést. Teljesen ingyenes, mint minden programja az Alapítványnak. Az iskolahálózaton keresztül például hozzáférést tudunk nyújtani bizonyos tananyagokhoz. Vannak olyan korábbi tanárképzéseinken és programjainkon született tananyagok, prezentációk, kiegészítő anyagok, amelyekhez csak a regisztrált tanárok férhetnek hozzá.

Amikor jelentkezik egy iskola a hálózatba, először az intézményvezető regisztrálja az iskolát, és eldöntheti egy lista alapján, hogy mit szeretnének használni az általunk kínált lehetőségekből. Választhatják azt, hogy beépítik a pénzügyi nevelést a pedagógiai programba, az éves helyi tanulmányi programokba, a tantárgyakba és tanórán kívüli foglalkozások keretébe, de dönthetnek úgy is, hogy biztosítják a pedagógusaik részvételét a tanárképzésünkön, használják a tankönyvet, részt vesznek a Pénz7 programban és a szakmai rendezvényeinken. Cserébe mindössze egy kis adminisztratív kérésünk szokott lenni: év végén beszámolót kérünk az iskoláktól. Ez szintén online formában történik, és gyakorlatilag negyedóra alatt beadható. Nem szeretnénk plusz terheket rakni a pedagógusokra, de fontosak a visszajelzések, építünk rájuk, amikor a következő évek programját kidolgozzuk.

Meg szoktuk hirdetni a pedagógusoknak szóló **Pénziránytű Tanári Díj pályázatot**, amely anyagi támogatással jár. Ennek elnyeréséért minden évben kapcsolódó aktivitást várunk valamilyen formában, például óratervet, vagy a pénzügyi nevelési tevékenység bemutatását. Diákoknak kisfilmpályázatot szoktunk meghirdetni, amelyet idén digitális alkotói pályázattá bővítünk.

Kiemelt Pénziránytű programot is indítottunk iskolahálózati tagjainknak, a **Kiemelt Pénziránytű Iskola** címet szintén valamilyen aktivitáshoz kötöttük, például regionális workshopot vagy vetélkedőt szerveztek az aktív iskolák. Ez a programunk idén úgy folytatódik, hogy az egyéb pályázatokon való részvételükkel szerezhetnek aktivitási pontokat az iskolák, így a tanév végén fog kiderülni, hogy kik lesznek a következő Kiemelt Pénziránytű Iskolák.

Új lehetőségként elindították a Pénziránytű Tanárklubot és a Pénziránytű Bázisiskola pilot programot. Ezek az újdonságok milyen lehetőségekkel bővítik az iskolahálózatok kínálatait?

A Bázisiskola programmal elkezdjük egy országos hálózat kiépítését. A **Pénziránytű Bázisiskolák** az ország minden pontján azt a célt szolgálják majd, hogy csökkentsük a Budapest-központúságot. Korszerű tantermeket alakítunk ki, és felkészítjük ezeknek az iskoláknak a tanárait úgy, hogy pénzügyi nevelési foglalkozásokat lehessen tartani. Így ezeken a foglalkozásokon más középiskolások és akár általános iskolások is részt tudnak majd venni a régióból, és nem kell ehhez Budapestre utazniuk.

A **Tanárklubba** pedig várunk minden olyan tanárt, aki érdeklődik a pénzügyi nevelés iránt. A november 16-ai héten volt egy – a helyzetre való tekintettel online – workshopunk. Szakmai előadásokat és módszertani szekciókat szerveztünk a tanároknak, ezek a módszertani szekciófoglalkozások havi gyakorisággal lesznek, illetve tervezünk szakmai és módszertani előadásokat is.

A jövő évi Pénz7 pénzügyi témája a fenntartható, zöld családi költségvetésre fókuszál majd. Hogyan kapcsolódik a Pénziránytű a pénzügyi témahéthez?

A Pénz7 egy köznevelési, választható témahét az iskolákban, amely ma már vállalkozási ismeretek témájú

tanórákkal kibővítve fut. Ez egy nagy, komplex program, hat szervező működik együtt, 1200 iskolában választják évről évre, hogy megtartják ezeket a témaheteket. A Magyar Bankszövetség hozta be Európából a **Europian Money Week** programot 2015-ben. A Bankszövetség az egyik alapítónk, és a Pénziránytű Alapítványt keresték meg a program tartalmának kidolgozásával. A Pénziránytű Alapítvány a pénzügyi témájú tanórák kidolgozásáért felel, emellett a regisztrációs rendszert is mi működtetjük. A 2021-es Pénz7 órára már idén nyár elején elkezdtünk készülni és a tananyagot kialakítani, amelyet utána letesztelünk, kipróbálunk, lektoráltatunk, tehát ezek minőségbiztosított szakmai anyagok. A Bankszövetség önkénteseket is szervez, akik pénzügyi vonalról szakértőként segíthetnek az órák megtartásában.

Mivel néhány éve vállalkozói témahétről is beszélünk, a tananyagok fejlesztését vállalkozói oldalról a Junior Achievement Magyarország Alapítvány végzi. Az EMMI mint projektgazda mellett mindkét oldalnak van kormányzati-szakmai háttere is, pénzügyi oldalról a Pénzügyminisztérium, a vállalkozói oldalról pedig az Innovációs és Technológiai Minisztérium.

***Új lehetőségek az iskolai pénzügyi nevelésben* címmel új tanárképzési programot akkreditáltattak. Milyen elméleti és módszertani ismeretekhez juthatnak a pedagógusok ezen a képzésen?**

Jelenleg azon dolgozunk, hogy teljesen online működjön a képzés. 2015-ben akkreditáltattuk a program elődjét, a középiskolai tanárképzésünket, amely szintén a legalapvetőbb pénzügyi ismereteket járta körül. Ennek az akkreditációja nyár elején lejárt, ezért hoztuk létre ezt az új képzést. Blended képzésről van szó, a 40 órából 20 óra e-learning tananyagokkal segíti az elméleti felkészülést, a másik 20 órát pedig gazdasági döntéseket szimuláló játékok teszik ki. A kontaktórákon is azt mutatnánk meg, hogy a száraznak gondolt elméleti ismereteket praktikusan, játékokkal és különböző módszerekkel hogyan lehet átadni a diákoknak. Jelenleg a kontaktórákat is kénytelenek leszünk online tartani.

A szülők is be tudnak kapcsolódni a pénzügyi nevelés folyamatába? Milyen otthoni használatra is alkalmazható kiadványaikat lehet elérni?

Azok a játékaink, amelyek rendelkezésre állnak, alkalmasak arra, hogy a szülők is bekapcsolódjanak a folyamatba. A honlapunkon vannak csapatjátékok, amelyekkel az egész család tud játszani, tehát nem csak órán, tanár vezetésével működnek. A pénzügyi személyiségteszt kitöltése után is nagyon jókat lehet beszélgetni a gyerekekkel, ami szintén jó lehetőség a bevonódásra. Minden kiadványunk elérhető a honlapunkon (**penziranytu.hu**), és ezek abszolút működőképesek a laikus olvasóknak is, együtt lehet használni őket a gyerekekkel. Tapasztalatok és visszajelzések alapján a felnőttek is ugyanúgy élvezik az elérhető anyagokat és játékokat.

Változó idők változatlan elkötelezettsége

Beszámoló a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Vitéz János Tanárképző Központja országos neveléstudományi konferenciájáról

Szöveg: **Fodor Richárd**

Hosszas előkészületeket követően 2020 november 27-én online konferenciát szervezett a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Vitéz János Tanárképző Központja. A sokéves hagyományra visszatekintő rendezvény a szokásos esztergomi helyszín helyett idén online formában valósult meg. A résztvevők előre rögzített aszinkron neveléstudományi, módszertani és pedagógiaelméleti előadásokat tartottak, amelyeket élő online kapcsolatban vitattak meg.

A rendezvény címe, *Változások a pedagógiában – a pedagógia változása* már első felhívásában fókuszba emelte a pedagógusok és tanulók előtt álló aktuális kihívásokat. A rendezvényt főszervezőként ***dr. Szőke-Milinte Enikő***, a Vitéz János Tanárképző Központ intézetvezető egyetemi docense nyitotta meg, majd két szimpózium-előadás következett, amelyek folyamatban lévő kutatási és fejlesztési projektekről számoltak be.

Az első szimpózium az Eszterházy Károly Egyetem pedagógusképzési módszerét javasolta a nézők figyelmébe. A szimpóziumot ***Dr. Pajtókné Dr. Tari Ilona***, az EKE rektora vezette elnökként. A szimpózium során az érdeklődők betekintést kaphattak az egyetem 2018-ban elindított teljes képzési palettát lefedő reformjáról, amely a gyakorlatorientált képzést célozza. A szimpózium előadásai kutatási-fejlesztési projektek nagy számát vonultatta fel, a tartalmi szabályozóktól kezdve a Nemzeti Köznevelési Portál tökéletesítéséig.

Másodikként a házigazda Vitéz János Tanárképző Központ Szakmódszertani kutatócsoportjának szimpózium-előadásai következtek. A prezentációsorozat egy 2020-as friss kutatás eredményeinek első disszeminációja volt, amelyben a digitális távoktatás köznevelései hatásait vizsgálták a tanszék munkatársai. A kutatás elsősorban a katolikus középiskolák pedagógusainak attitűdjét és módszertani felkészültségét célozta; bemutatta a távoktatást érintő friss nemzetközi és magyar kutatásokat, majd empirikus kutatási eredményeit a tanári digitális kompetenciák fejlesztésének kérdéseiről, a differenciálás és értékelés

dimenzióiról, az online kommunikációról és a személyes jelenléti oktatás elemeinek helyettesíthetőségéről (a teljes VJTK szimpózium elérhető online: **https://www.youtube.com/watch?v=OGwE0Wq7Fr8&t=1s**).

A plenáris szimpózium-előadásokat nyolc szekció párhuzamos munkája követte, amelyek során ötvenkilenc előadó prezentálta kutatási eredményeit több mint száznegyven érdeklődő számára. A szekciók változatos palettája számtalan diszciplínát és eltérő életkori nevelési környezetet mutatott be a kisgyermekneveléstől a köznevelésen keresztül a felsőoktatás világáig, majd ezeken túl a mentorálási és extrakurrikuláris neveléssel bezáróan végig fókuszban tartotta az aktuális digitális távoktatási hátteret.

Az **óvodai nevelés** szekcióban a pedagógusképzés egyik legkomolyabb pillérét adó kisgyermekkorhoz kapcsolódó témák és ezeknek a távoktatás során változó sajátosságai álltak. A rendezvény online formája lehetőséget nyújtott a magyarországi és határon túli kollégák közös tanácskozására, tapasztalatcseréjére is, amely a konferencia kiemelkedő erényét jelentette.

Az **idegen nyelvi nevelés** szekcióban szintén megjelent a kisgyermekkori nevelés a kétnyelvű óvodák relációjában. A szekció további előadásai az általános iskola felső tagozatának kompetenciaméréseit, a gimnáziumi nyelvoktatást és a nyelvvizsgafelkészülés motiváló hatásait érintették, továbbá teret kaptak az élménypedagógiai és a nemzetiségi nyelvoktatás témái is.

A **művészet-zene-lelki egészség** szekció munkájában alsó tagozatos énekórai módszertannal, képességfejlesztő célú mozgásos, szabály- és szerepjátékokkal, általános iskolai digitális tanítási gyakorlatokkal, művészeti versenyekkel és az ikonográfia 21. századi modern integrációval kapcsolatos figyelemfelkeltő előadásokat hallhattak a résztvevők.

A konferenciát figyelemmel követők egy különálló szekcióban ismerkedhettek meg az aktuális **felsőoktatási helyzetképpel.** Az előadások egy része a digitális távoktatásban átalakuló egyetemi képzés szerepét és módszereit elemezte, míg további előadások olyan kiemelt témákat vizsgáltak, mint a nemformális nevelés vagy a pedagógusszerep változásai.

A **mentorálás** szekciója szintén különleges élményekkel szolgált, felhívta a figyelmet arra a jó kapcsolatra, amelyet a Tanárképző Központ partner- és bázisiskoláival tart fenn a hallgatói szakmai gyakorlatok támogatása érdekében. A szekcióelőadások változatos sora egyaránt érintette Szent Benedek reguláját, a konformizmus kérdéseit, a közösségépítést és a drámapedagógiát is.

Végül a **természet- és társadalomtudományok tanításának változása** című szekcióban az előadók az interdiszciplináris oktatói kooperáció kiváló mintáját láthatták, hiszen két, sztereotipikusan különböző, ám a valóságban azonos kihívásokkal és tapasztalatokkal rendelkező, de eltérő megközelítést alkalmazó kutatók mutatkoztak be. Az előadások a biológia és a kémia, valamint a történelemtanítás szakmódszertani kérdései mellett a humán és természettudományos műveltségtartalmak általános dimenzióit vázolták fel.

A sikeres online rendezvényszervezés ellenére a szervezők és a résztvevők is bizakodásukat fejezték ki azzal kapcsolatban, hogy 2021-ben ismét az 1842-ben alapított esztergomi tanítóképző épületében találkozhatnak a következő pázmányos neveléstudományi konferencián.

A korai iskolaelhagyás lélektani háttere

Interjú Varró-Horváth Diána gyermek- és ifjúsági mentálhigiénés és klinikai szakpszichológussal

Egyre több tudományos kutatás mutat összefüggést a lemorzsolódás, a korai iskolaelhagyás és a különböző gyermekkori szocializációs zavarok között. Az iskola elhagyását sok esetben az eredményezi, hogy a kisgyermek, vagy a téma tekintetében legveszélyeztetettebb korosztályba tartozó kamasz elveszti az iskolába vetett bizalmát és biztonságérzetét. A jelenség lélektani hátteréről és az esetleges megoldási lehetőségekről Varró-Horváth Diánával, a PTE Fejlődés- és Klinikai Pszichológia Tanszék oktatójával beszélgettünk.

Szöveg: **Dallman Kristóf**

Az Európai Unióban használt definíció értelmében korai iskolaelhagyónak azt a 18–24 éves közötti fiatalt nevezzük, akinek nincs befejezett középiskolai végzettsége. Az azonban változó, hogy mikor esik ki valaki az iskolából. Milyen életkor szerinti sajátosságok mutathatók ki az iskolaelhagyó fiatalok körében?

Ebben a kérdéskörben mind az egyéni, mind a családi, mind pedig az iskolai tényezők nagyon fontosak. A korai iskolaelhagyás elleni küzdelem egyik legnagyobb kihívása, hogy nehezen tudjuk egy asztalhoz ültetni a probléma megoldásához szükséges személyeket, a szülőket, az érintett gyerekeket és a gyermekkel foglalkozó pedagógusokat, esetleg fejlesztő, vagy segítő szakembereket. Folyamatos visszajelzést kapunk a pedagógusoktól arra vonatkozóan, hogy segítsünk a szülőkkel történő kommunikáció javításában. Az utóbbi időben sajnos mind a szülő-gyerek, mind pedig az iskola-szülő kommunikáció sajátos akadályokkal küszködik. A kisgyermekek esetében alapvető fontosságú, hogy azt a visszajelzést kapják a külvilágtól, hogy jól értik őket, jelzett kérdéseikre, nehézségeikre értő és támogató választ kapnak. Később ez lesz a kíváncsiság és az érdeklődés alapja. Ez a folyamat elsőként a családban, az intézményes nevelés vonatkozásában pedig az óvodai keretek között elkezdődik. Ha hosszasan falakba ütközne, arra valamilyen módon reagálni fognak, gyakran ennek a viselkedészavar, testi tünetek, vagy szorongás a felszínen látható megjelenése. Ezeket a tüneteket az óvodában még viselkedési- vagy szorongásos problémáknak látjuk. Az általános iskolában, a kisebbeknél különböző pszichoszomatikus tünetek, illetve a teljesítmény hanyatlása jelenik

meg, majd a kamaszkorba lépve a „kipróbáló” magatartás, valamint az agresszió lehet a jelzés a környezet számára.

Az *Iskolakultúra* 2020. augusztusi számában[1] egy négy tanulmányból álló tematikus blokk jelent meg a lemorzsolódás jelenségének tudományos hátteréről. A kutatások során öt megyében 76 iskola pedagógusait és diákjait vizsgálták. Arra jutottak, hogy hazánkban a családi tényezők – európai viszonylatban is kiemelkedő módon – nagyon szorosan kapcsolódnak a lemorzsolódás kérdésköréhez. A családok bevonása a fiatalabbak esetében talán jobban kivitelezhető, hiszen kamaszkorban már a kortársak szerepe lesz a döntő, a fiatalok egyre több időt töltenek az otthoni környezeten kívül, ezért ott még nehezebb a helyzet. Éppen ezzel magyarázható, hogy miért a kamaszkor a legveszélyeztetettebb időszak a korai iskolaelhagyás tekintetében, hiszen akkor már nem, vagy csak nagyon nehezen tudjuk a szülőket is bevonni a megoldásba. A szülőknek segíteniük kell arra szocializálni a gyermekeket, hogy figyelnek rájuk, csak mondják ki a gondolataikat, panaszaikat. Emellett az is elsődleges, hogy a szülők még akkor is segítő szándékkal forduljanak a gyermekhez, ha elsőre úgy tűnik számukra, hogy nem tudják, hogyan is kellene megközelíteniük az adott helyzetet.

Milyen jeleket szükséges figyelnie a szülőnek és a pedagógusnak ahhoz, hogy elkerülhető legyen az iskolaelhagyás?

Az első jelek általában azok a végletes viselkedésminták, amikre érdemes felfigyelni. Amikor a gyermek belép az iskolába, már az első pár hónapban látszik, hogy be tud-e illeszkedni, illetve az első év végére az osztályközösség részévé tud-e válni. A pedagógusok elsőként azokat szokták észrevenni, akik fel szeretnék hívni magukra a figyelmet, pedig azok a gyerekek, akik csendesen megbújva a padok között, fokozatosan kiszorulnak a közösségből, legalább annyira veszélyeztetettek ebben a problémakörben. A csendesebb gyerekek esetében a helyzet általában a teljesítményromlás és a hiányzás felé szokott változni, vagy különböző szomatikus tünetek mellett idővel megjelenik az iskolafóbia. Ezzel szemben a másik véglet, hogy valamilyen uralkodó, domináns szerepet próbál felvenni a gyerek, ő lesz az osztály bohóca, vagy az, akitől félnek a többiek. A pedagógusoknak általában jó érzékük van az ilyen helyzetek felismeréséhez, azonban a tananyag mérete és a további adminisztratív feladatok mellett már csak kevés idő és energia jut a csoportösszetartó, csapatépítő foglalkozások megtartására. Ezen a ponton tudna segítséget nyújtani az iskolapszichológus, aki – miután a pedagógus jelezte számára az adott helyzetet – célzottan, az adott osztályközösség szükségleteihez mérten tudna beavatkozni. Fontos, hogy ez a segítségnyújtás a csoporton belül történjen, hiszen ha kiemeljük az átlagtól eltérő viselkedésű gyermeket, úgy csak azt erősíthetjük benne, hogy valami gond van vele.

[1] Paksi Borbála – Széll Krisztián – Magyar Éva – Fehérvári Anikó (2020): A lemorzsolódás egyéni és kontextuális tényezői. *Iskolakultúra,* XXX. évf. 8. sz. **https://bit.ly/375Wr3W**

> A kisgyermekek esetében alapvető fontosságú, hogy azt a visszajelzést kapják a külvilágtól, hogy jól értik őket, jelzett kérdéseikre, nehézségeikre értő és támogató választ kapnak.

A szülő részéről az iskolai hiányzás mértéke az, amire már korán oda kell figyelni. A kisebb gyerekek általában még hivatkoznak valamilyen testi tünetekre, vagy arra, hogy bántják őket az iskolában és ezért nem akarnak menni, az idősebbek viszont egyszerűen csak megmakacsolják magukat, amikor úgy érzik, hogy nem sikerekeresek az iskolai környezetben. Ahogy már említettem, ezért lenne szükséges a jobban működő pedagógus-szülő kommunikáció kialakítása és fenntartása a gyermek fejlődése során, hiszen ha a szülő számára érték az iskolába járás és ezt szorgalmazza a nevelés során, akkor a pedagógusok és segítő szakemberek az iskolai közegben már nagyobb eséllyel tudják megoldani a felmerülő problémákat. Épp ezért a kommunikáció erősítésében kellene támogatni a szülőket, hogy legyenek kitartóak, következetesek. A helyzetet tovább árnyalja a szülő-gyermek kapcsolat stabilitása, a szülői normák és értékrendszer átadásának nehézsége a lemorzsolódásban érintett családok körében. Ezt a helyzetet az sem könnyíti meg, hogy a közösségi hálózatok korát éljük. A szülőknek és a pedagógusoknak is emlékeztetniük kell a fiatalokat arra, hogy nem a lájkok és a követések jelentik az igazi szociális kapcsolatokat.

Az influencerek világa is hamis képet tarthat a gyermekek elé, hiszen felmerül bennük a kérdés: *„Miért kell nekem iskolába járnom, amikor az adott tartalomgyártó mindenfajta végzettség nélkül keres vagyonokat?”*. Minél korábban érdemes tudatosítanunk a gyermekekben, hogy sokféle példa létezik, és abban segíteni őket, hogy a környezetükben találkozzanak olyan élő példával, aki az iskolai tanulmányok folytatása által ért el jelentős sikereket. Emellett természetesen az is nagyon fontos, hogy mi érdeklődjünk a „mai fiatalok” élete iránt. Kérdezzünk és ezáltal ismerjük meg őket, hogy amikor majd nekik lesz kérdésük, akkor ők is merjenek hozzánk fordulni. A kapcsolati tényezők mind a probléma

kialakulása, mind a megoldása szempontjából kiemelkedőek ebben a témakörben.

Kimutatható összefüggés a köznevelésből lemorzsolódó és a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézségekkel (BTMN) rendelkező diákok köre között?

Önmagában a BTMN diagnosztikus kategóriát nem szeretném párhuzamba állítani ezzel a problémakörrel, hiszen gyakran azt tapasztaljuk, hogy az egyik probléma magával hozza a következőt, és a végén már nem is tudjuk, honnan is indultunk. A BTMN pszichológiai értelemben egy tág problémakör, hiszen beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézségekkel küzdő gyermekek is tartoznak ebbe a csoportba. A kérdés kapcsán én elsősorban nem az adott diagnózis, hanem jellemzően az érzelemszabályozás nehézségeit hoznám összefüggésbe a lemorzsolódás veszélyével. Ebben az esetben is jellemző a végletesség. Vagy azt mondja az általában kamasz korú gyerek, hogy „jó, akkor engem ez az egész nem érdekel", és hátat fordít az iskolának – ők azok, akik látványosan hagyják el az iskolát –, vagy adott a másik csoport, akik csendben tűrnek, majd belemenekülnek egy rossz döntésbe, mint egy korai gyermekvállalás, párkapcsolat, vagy valamilyen függőséget okozó dologba, amiből aztán nagyon nehéz kilábalni. A személyiségfejlődés során, a külső hatások eredményeképp az ember egyre több megoldási módszert tanul meg. Ezeknek a gyerekeknek azonban – akik a családi háttér által nem érezhetik támogatva iskolai előmenetelüket és nincs kölcsönös kommunikáció közöttük – beszűkül a szociális terük, és gyakran bekerülnek a „rossz gyerek" vagy a „rossz tanuló" kategóriába. Nem alakul ki a megfelelő problémamegoldó tárházuk, gondolkodásukban gyakran rugalmatlanná válnak.

Amikor gyerekekkel dolgozunk, sok esetben azt halljuk tőlük, hogy ők megpróbálták, tanultak a dolgozatra, az mégis egyes lett. Ilyenkor tudatosítanunk kell bennük, hogy adjanak maguknak több időt, hisz általában az, ha nem teljesítenek megfelelően az iskolában, már egy évek óta tartó folyamat. A probléma azonosítása után az a feladatunk, hogy megfordítsuk a szülő és gyermek, illetve a pedagógus és a gyermek közti kölcsönös bizalomvesztést. Meg kell győznünk a gyermeket, hogy igenis bízunk benne, illetve meg kell találnunk az erősségeiket, továbbá, hogy mi iránt motiváltak. Érdemes ezt a folyamatot minél kisebb korban elkezdeni megfogni, például egy óvodai prevenciós programmal, amiben a szülők is tevékenyen részt tudnak – és részt is kívánnak – venni.

A társadalmi és gazdasági hatásokon kívül milyen lelki, személyiségfejlődési hatása lehet a korai iskolaelhagyásnak?

Az elsődleges hatások természetesen a munkavállalással kapcsolatban mutathatók ki; erről több tanulmány is készült. Sajnos a kutatások csak addig követik a gyerekeket, amíg bent vannak az iskolarendszerben, utána nehezen elérhetővé válnak, így messzemenő következtetéseket nehéz levonni. Az Egyesült Államokban készített kutatások alapján a személyiségfejlődés kapcsolatában a korai gyermekvállalás, családalapítás, a férfiak esetében pedig az elköteleződés nehézségei, illetve az alkalmi jellegű munkavállalásnál történő megrekedés jelenthet problémákat. A korai iskolaelhagyás során sérülhet az egyén önbizalma, motiválatlanná és rugalmatlanná válhat. Gátoltság alakulhat ki a tanulás, az új dolgok megismerése felé, ez pedig sok esetben szülőről gyerekre szállhat. Egy korai iskolaelhagyó szülő azért is kerül nehéz helyzetbe, mert adott esetben hiába akarna, nem feltétlenül tud hiteles mintaként szolgálni a gyermekének, aki ezt gyakran önmaga iskolaelhagyásának legitimizációjára is felhasználja. Statisztikák összefüggést látnak a lemorzsolódás és a korai deviálódás veszélye között, ami a szülővé válás folyamata során a gyermeknevelés kérdéseiben további problémákat eredményezhet.

A különböző tanulmányok ebben az aspektusban is kiemelik a pedagógus és a szülő közti kommunikáció zavarainak szerepét. Számtalan példa van rá, hogy a tanárok, illetve a szülők úgy érzik, mintha nem egy nyelvet beszélnének. A szülők mintha nem segítőket, hanem egy ellentábort látnának a pedagógusokban, pedig nagy szükség lenne arra, hogy a gyerekek érdekében együttműködjenek egymással. Sajnos gyakran előfordul, hogy pont azokkal a szülőkkel a legnehezebb megtalálni a közös nevezőt, akiknek a gyerekei érintettek lehetnek a lemorzsolódásban, hiszen ezek a szülők azok, akik nem járnak el az iskolai rendezvényekre, fogadóórákra, szülői értekezletekre. Természetesen a hosszú távú hatások közé tartozik, hogy a korai iskolaelhagyás jelentősen leszűkíti az egyén választásainak lehetőségét, mind a munkahely, mind a kapcsolatok terén. Végzettség nélkül nagy eséllyel ő lesz az, aki mindenféle kapcsolati rendszer aljára fog kerülni, akár a munka, akár a társas kapcsolatok világában. Éppen ezért fontos szerepe lehet a szakmák felé terelésnek, hogy legalább egy bizonyos szakma megtanulását követően lépjenek ki ezek a fiatalok az iskolarendszerből.

Milyen módszertani megoldásokkal, programokkal csökkenthető az iskolaelhagyás aránya a fiatalok körében?

A munkatársaimmal óvodákban szervezünk szülőket bevonó programokat, a már említett kommunikációs zavarok kiküszöbölése érdekében. Eredményeket értünk el azzal is, hogy iskolapszichológusként bementünk a szülői értekezletekre és a gyerekek sajátosságairól, az adott életkori jellemzőkről beszélgettünk. A közös kommunikáció felől próbáltunk közelíteni, nehogy célkeresztben érezzék magukat a szülők.

Jelenleg egy gimnáziumban tervezünk elindítani egy diákoknak szóló programot, ahol egy tematikus hét keretében tudunk gyerekekkel beszélgetni a felnőtté, illetve szülővé válás kérdéseiről. Számos hasonló kezdeményezés van, míg mi inkább a családi oldalról közelítünk, addig a már említett kutatásban többek között az iskolai klíma felől igyekeztek beavatkozási pontokat azonosítani a kutatók. Az ilyen jellegű kezdeményezések legnehezebb gyakran része a program célközönségének elérése. Hiába hirdetjük a lehető legtöbb

platformon, hiába szólunk a szülőknek és a gyerekeknek is, hogy nagyon jó lenne, ha részt tudnának venni a programon, általában alacsony szokott lenni a részvételi arány. A szülők, illetve a pedagógusok esetében is azt kell nekünk, pszichológusoknak elérnünk, hogy ne érezzék tehernek, kötelezőnek az ilyen programokon való részvételt. A gyerekek esetében pedig az a legfőbb feladat, hogy az iskolát ne a számonkérések, a feszültség és a kudarc, hanem a biztonság és a közösség helyszínének érezzék.

A közösségek értelmezése a mai generációk számára amúgy is átalakulóban van. Számukra közösséget jelentenek azok a virtuális terek is, ahol személyesen talán soha sem találkoznak egymással. Ez megnehezíti a hűség, az együvé tartozás, az együttesség élményének megtapasztalását, ami a személyiségfejlődés későbbi pontjain az intimitás alapjait jelentené majd. Kutatói oldalról én a csecsemőkori kommunikáció fejlődésével foglalkozom. Azt látjuk, hogy a csecsemők már a születéstől kezdve nagyon fogékonyak az információkra; a kérdés az, hogy hol veszik el ez a nyitottság, mikor és miért veszik el a megismerés varázsa. Úgy gondolom, hogy az eredmények eléréséhez a gyerekeket, a pedagógusokat és a szülőket is támogatni kel, hiszen a kutatási eredmények azirányba mutatnak, hogy a jó iskolai klíma mellett a pozitív pedagógiai attitűd szintén csökkenti a lemorzsolódás veszélyét.

Meddig tart a pedagógusok és az iskolapszichológusok kompetenciája a lemorzsolódás problémájának kezelésében?

A legfontosabb, hogy a változásra törekvésnek mindig belülről, az érintett személyből kellene indulnia. A folyamat egyik nehézsége, hogy sokszor olyan, mintha mi kívülről jobban akarnánk a változást, mint azok, akiktől a változást várjuk. Gyakran azt tapasztalom, hogy a pedagógusokat már nem nagyon tudjuk tovább terhelni; ha időnként bevisznek a foglalkozásokra egy-egy olyan játékot, vagy feladatot, ami elősegíti a csoportképződést, és támogató hozzáállással vannak jelen, akkor ők már sokat tettek a helyzet javítása érdekében. Az iskolapszichológusok számára pedig az a legnagyobb kihívás, hogy minden szint között nekik kell közvetíteniük. Szerencsés lenne, ha intézményenként két-három iskolapszichológus működhetne, mert akkor minden feladatra lenne elegendő kapacitás.

Az élethosszig tartó tanulás, a „lifelong learning” koncepciója korunk meghatározó társadalom- és oktatásfilozófiai tézise. Fejlődéslélektani szempontból mi áll a koncepció hátterében? Miért javasolt a folyamatos képzés, önképzés?

Az élethosszig tartó tanulás természetesen akkor jó, ha azt szívesen tesszük. El kell különíteni a fogalom két értelmét. Az élethosszig tartó tanulás klasszikusan valóban tanulást vagy képzést jelent, azonban emellett van egy olyan értelme is, hogy beengedjük a tapasztalatokat, megpróbáljuk beépíteni azokat és engedjük, hogy általuk formálódjon a személyiségünk. Ha ilyen módon éljük az életünket, akkor színesebben élhetjük meg a helyzeteket, nyitottabbak lehetünk az új dolgokra. A témánk szempontjából az élethosszig tartó tanulás segíthet elkerülni a rugalmatlanságot és segíthet megismerni önmagunkat. A szülők számára is hasznos lehet ez a felfogás. Gyakran jelzik nekem azt a nehézséget, hogy úgy érzik, szülővé válásuk óta mintha megállt volna a saját éltük, és minden napjukat egyformának látják. Számukra is a tanulást, az önképzést szoktam ajánlani, hiszen így új kapcsolatokra tehetnek szert, miközben újra kell alkotniuk az általuk addig ismert világot. Persze van ennek egy csábítása is, van, akit nehéz megállítani, azt mondani neki, hogy most már találjon magának egy hivatást és köteleződjön el amellett, de belőlük van kevesebb. A szülők és a pedagógusok egyaránt kerülhetnek olyan helyzetbe, amikor nem tudnak azonnal választ adni a gyerekektől érkező kérdésre. Az élethosszig tartó tanulás szemlélete ebben is segíthet, hiszen ha megfelelő a kommunikációs közeg, akkor ezeknek a kérdéseknek a gyerekekkel együtt tudnak utánanézni. Összefoglalva tehát, az élethosszig tartó fejlődés alapvető értéke az, hogy mindig beengedjük az újat az életünkbe és változunk általa. Ezzel pedig jó hatással vagyunk saját közvetlen környezetünkre is.

KÖNYVAJÁNLÓ

Összeállította: **Németh Gábor**

KICSIKNEK

Takács Mari:

Bingaminga és a babkák

Csimota Kiadó, 2020

Bingaminga, a nagy hírű varázsló annak próbál a végére járni, hogy vajon mitől szabadultak el a világ egyensúlyáért felelős babkák. Valter, Jinga és Biloba segítenek neki megszabadulni a rájuk mért varázslattól, és megküzdeni a gonosz Morfióval.

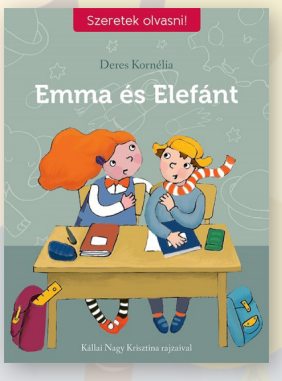

Deres Kornélia:

Emma és Elefánt

Babilon Kiadó, 2018

Emma izgatottan várja az első tanítási napot. Új gyerek érkezik hozzájuk, aki a padtársa, egyben örök barátnője lesz. Legalábbis Emma így tervezi. Csakhogy a jövevény egyáltalán nem olyan, amilyenre Emma számított. Lehet-e mégis a szövetségese?

Dániel András:

A kuflik és az elveszett folt

Pozsonyi Pagony Kft. 2020

Egy elveszett részünk megtalálása, pótlása, vagy inkább egy új részünk felfedezése – a mese tétje az önmegismerés kalandos útjának feltérképezése. Zödönnek nemcsak a nadrágja szakad ki, még szeretett rózsaszín foltja is eltűnik. Csakhogy folt nélkül Zödön úgy érzi magát, mint vadsóska levél nélkül! Nincs más hátra, a kuflik elindulnak, hogy foltravalót keressenek valahol az elhagyatott réten.

NAGYOBBAKNAK

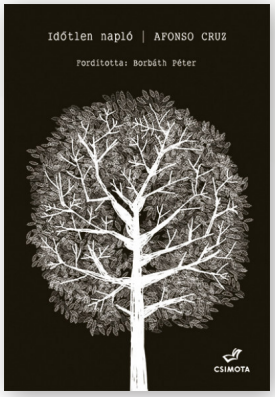

Afonzo Cruz (ford.: Borbáth Péter):

Időtlen napló

Csimota Kiadó, 2020

Ezt a naplót egy kislány írta: akinek tágas kert van a fejében, szavakat szór a galamboknak, és aki azt is tudja, mennyi idő kell az árnyékkészítéshez. *Afonso Cruz* portugál író, illusztrátor, filmrendező könyvében egy kislány életének egy évét követhetjük végig. De nem egy szokásos naplóval állunk szemben, hiszen a konkrét történések helyett inkább impressziókkal, a társadalmi és természeti jelenségek észlelésével, különös kalandokkal, a felnőtt világ abszurditásaival és fonákságaival találkozhatunk.

Lipták Ildikó:

Csak neked akartunk jót

Csimota könyvkiadó, 2020

Lilla kap egy tavaszikabátot a nevelőapjától, ami nem várt események sorát indítja el. A történések nemcsak neki tartanak tükröt, hanem egyszeriben azokat is más megvilágításba helyezik, akikkel a mindennapjait tölti. De ha egyszer nem a ruha teszi az embert, hogyan lehetséges, hogy egy kabát egészen megváltoztatja az ember életét?

NAGYOKNAK

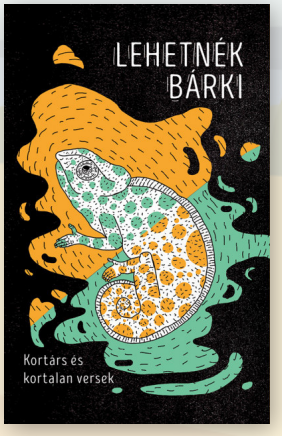

Péczely Dóra (szerk.):

Lehetnék bárki

Tilos az Á Könyvek, 2020

A *Lehetnék bárki* különleges versantológia. A célja hasonló, mint a kiadó 2017-es *Szívlapát* című versgyűjteményének: kamaszokat és fiatal felnőtteket bevonni a versolvasók, a líra iránt rajongók körébe, hogy a versek ne csupán az iskolai kötelező anyag részeként jelenjenek meg az életükben, hanem olyan élményként, amely hozzájuk kötődik, nekik szól, őket üti szíven.

Valentina Giannella:

Greta vagyok

Egy új, zöld nemzedék kiáltványa

Móra Kiadó, 2020

A tudományos kutatásokra és statisztikai adatokra támaszkodó könyvből megérthetjük, milyen folyamatok mennek végbe a bolygónkon. Mit jelent az éghajlatváltozás? Milyen következményekkel jár a jelenben és főleg a jövőben? Mit kell tenniük a kormányoknak, és mit tehetünk mi azért, hogy feltartóztassuk a folyamatot?

Tasnádi István – Jeli Viktória:

Kettős:játék

Tilos az Á Könyvek, 2018

A dráma az életünk megkerülhetetlen részévé vált mediális tér lehetőségeire és kérdéseire irányítja a figyelmet. Elmosódik a határ a valóságként észlelt események és a médiumok által felkínált világ történései között. Két tinédzser, akik nem érzik magukat biztonságban a valóságukban, az avatárjaikon keresztül élik meg vágyaikat, a biztonságukat.

Dávid Ádám – Dóka Péter (szerk.):

48 másképp

Ifjúsági novellák a múltból

Móra Könyvkiadó, 2019

13 alternatívát olvashatunk fiatal szerzők tollából, akik az 1848/49-es eseményeket írták át és újra. Mechanikus *Petőfi* és szónokló *Szendrey Júlia*, borotválkozó *Kossuth* és forradalmár *Rózsa Sándor* – rengeteg izgalmas változatát olvashatjuk a történelemnek és résztvevőinek.

Mészöly Ágnes:

Fekete nyár

Tilos az Á Könyvek, 2020

Pamuk Fanni nem érzi jól magát a gimnáziumban, és a nyomasztó otthoni légkörből is szeretne menekülni. Csak az lelkesíti, hogy elkészítse Urara, a haláldémon jelmezét a nyári Conra. Terve megvalósításában a szomszéd néni lesz fő szövetségese, és időközben a szerelem érzését is megismeri. Bár szeretné, ha a valóság hasonlítana a filmek fantáziavilágára, nem számít rá, hogy mennyire azonosulnia kell kedvenc rajzfilmkarakterével.

PEDAGÓGUSOKNAK

Balajthy Ágnes – Ruff Orsolya – Szekeres Nikoletta – Fenyő D. György – Varga Betti – Vinczellér Katalin:

A Fausttól a Szívlapátig

Kortárs könyvek a középiskolában

Tilos az Á könyvek, 2019

A könyv elsősorban a középiskolai tanárokat célozza meg, akik egyre inkább azzal szembesülnek, hogy nem beszélnek egy nyelvet a diákjaikkal, hogy az „élet" és az „irodalom" átjárhatatlan messzeségbe került egymástól. A könyv tizennégy esszét és tizennégy rendkívül részletes, öt-hat tanórára kiterjedő tanítási segédanyagot, óravázlatot is tartalmaz.

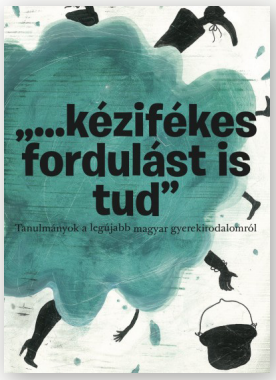

Hansági Ágnes – Hermann Zoltán – Mészáros Márton – Szekeres Nikoletta (szerk.)

...kézifékes fordulást is tud

Tanulmányok a legújabb magyar gyerekirodalomról

Balatonfüred Városért Közalapítvány, 2018

A kötet célja, hogy bemutassa azt a fordulatot, amely a magyar gyerekkönyv-kultúrában a 2000-es évek eleje óta jelen lévő innovatív könyvkiadás kitartó munkáját betetőzte. A kötet tanulmányai a kritikai szemléletmódot megőrizve, de a tudományos érvelés alaposságával – az érdeklődők számára is jól követhető nyelven – igyekeznek kifejteni ennek a fordulatnak az irodalomtörténeti, színház-, elbeszélés- és líraelméleti, folklorisztikai és kultúratudományos feltételeit.

Szüts Miklós:

A földön élni ünnepély

Magvető Kiadó, 2020

Szüts Miklós festőművész mesél az életéről: őseiről (egyik dédapja *Degré Alajos* író, a márciusi ifjak egyike, a másik *Lechner Lajos*, Szeged árvíz utáni újjáépítője), az „úri középosztályhoz" tartozó, elszegényedett családjáról, saját életpályájáról. Megtudjuk, miből élt egy festő az 1970–80-as években, amikor hol a BNV-re kellett sertéshizlaló-reklámpaneleket terveznie, hol egy amerikai nagybácsi-örökségből származó dollárokat fektetett olasz lírába, hogy aztán a gyorsan inflálódó maradékból létrehozza grafikai stúdióját. Mindeközben soha nem adja fel a művészetbe vetett hitét: mindennap festőnek kell lenni! A mesterség technikáiba, műhelytitkaiba is beavatást nyerünk, és olvashatunk jeles barátokról és pályatársakról is.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM: A további tanulás alapja

Interjú Kiss Gabriella tananyagfejlesztővel

Az idei évben megújuló Nemzeti alaptanterv (NAT) részeként átdolgozták a magyar nyelv és irodalom tantárgyak kerettanterveit is. Az új tartalmi szabályozók többek között jelentős óraszám- és tananyagcsökkentést tartalmaznak, miközben az eddigieknél sokkal pontosabban határozzák meg az irodalomórán feltétlenül megismerendő szerzőket, műveket. A kerettantervek legfőbb újításairól és a digitális oktatás szükségszerűségéről Kiss Gabriella tananyagfejlesztő számolt be lapunknak.

Szöveg: **Dallman Kristóf**

A nyelvtan és irodalom kerettantervek számos célt fogalmaznak meg. Ön szerint mi a magyartanítás legfontosabb célja a 21. században?

A magyar különleges tantárgy. Ezt nemcsak azért mondom, mert én is magyar szakos vagyok, hanem azért is, mert úgy gondolom, a magyar minden tantárgy alapja. Megtanít beszélni, írni, szöveget érteni és szöveget alkotni, tehát minden további tanulás alapját jelenti. A legfontosabb, hogy a gyerek értse, amit leírtak, azt alkotó, kreatív módon felfogja, és ugyanilyen módon tudjon szöveget is alkotni. Ez azért az egyik legfontosabb tényező, mert a tanulást, a gondolkodást ez alapozza meg. Ugyanakkor azt is nagyon fontosnak gondolom, hogy a magyar egy identitásteremtő tantárgy. A gyereknek el kell tudni helyezni magát, kisebb korban a családjában, később a nemzetében és egy nagyobb európai kultúrkörben. A tantervi válogatással európai és magyar identitásteremtést is el kívántunk érni. Szintén fontosnak gondoltuk azt is, hogy rögzítsünk egy műveltségstandardot. Az ugyanis valahogy nincs rendjén, hogy a köznevelésben nincs egy egységes tanulnivaló vagy tananyag a magyar nyelv és irodalom tantárgyaknál, hiszen ahány tankönyv, annyiféle műveltségstandard létezik. Ezt szerettük volna rögzíteni ebben a tantervben.

A cél tehát az volt, hogy legyen egy olyan klasszikus műveltségstandard, amire később építkezni lehet, amit a tanár kezelhet és a saját képére tud formálni. A másik nagyon fontos cél az volt, hogy a gyerekek nyitott, olvasó emberekké váljanak. Nagy vita volt azon, hogy a kortárs, vagy a klasszikus irodalom teszi-e olvasóvá a gyerekeket. Ezek mellett fontos volt, hogy a gyerekek gondolkodni, mérlegelni, és ne csak kritizálni tudjanak. A kritikai gondolkodást is szeretem mint kifejezést, de talán a mérlegelő gondolkodás kifejezőbb számomra. Fontos, hogy a gyerekek tudjanak mérlegelni elfogadható és elfogadhatatlan között, értékes és értéktelen között. Ugyanilyen nélkülözhetetlennek tartom a műveltségátadás, az érzelmi nevelés és a kompetenciafejlesztés érvényesülését is a magyar nyelv és irodalom oktatásában. Utolsó tényezőként pedig a kimeneti szabályozás kérdését említeném. Fontos, hogy a tananyag teljesíthető legyen. Ehhez tananyag- és óraszámcsökkentést kellett bevezetni. Mindez azért is fontos, hogy a diákok sikeresen fel tudjanak készülni az érettségire, akár emelt szinten is, ne jelenjenek meg „zsákbamacska” jellegű feladatok, feladatsorok.

Milyen strukturális vagy tantárgytematikai változás érhető tetten az új magyar nyelv- és irodalom kerettantervekben?

A legnagyobb változás, hogy a kerettanterv 80%-ban rögzítette a tananyagot, és 20%-ot adott a tanároknak szabad órafelhasználásra. A korábbi tankönyveket megnézve azt látjuk, hogy azok csak ajánlásokat fogalmaznak meg, és a tankönyvíró határozta meg, hogy például *Mikszáth*tól melyik művet kell tanítani. Én azt gondolom, hogy nem feltétlenül a tankönyvírónak, hanem a kerettantervnek kell meghatároznia a tanítandó anyagot. Ezáltal jelentős csökkenést sikerült elérni a törzsanyagban, miközben bizonyos memoriterek – versek, versrészletek – megtanítását a tanterv a pedagógusokra bízza. A kortárs szerzőkről a 20%-os szabadon alakítható részben dönthet a tanár, ezekhez a tananyagrészekhez ugyanis csak ajánlások vannak. Minden tanár a saját esztétikai felkészültsége, ízlése alapján, szabadon válogathat a kortárs szerzők között. A másik nagy változás a módszertani szabadság, illetve, hogy nincs strukturális megkötés a tananyagban. Van egy kronologikus rend, ami azért fontos, mert így áll össze a rendszer a gyerekek fejében. Azonban senki nem akadályozza meg a pedagógusokat abban, hogy tematikus anyagszervezést alkalmazzanak, vagy projektmunkában gondolkodjanak.

Nyelvtanból pedig két célt határoztunk meg: az elsődleges cél – és ezt mindenhol hangsúlyozzuk is a kerettantervekben –, hogy a nyelvtan a szövegértést és a szövegépítést szolgája, de az új NAT, illetve a kerettantervek visszahozzák a rendszerszintű gondolkodást is. Meg kell tanulni, hogy mi az alany és mi az állítmány, milyen szófajok és mondatrészek vannak. Meggyőződésünk, hogy ez az idegen nyelv tanítását is szolgálja, ugyanis vannak elméletek, miszerint idegen nyelveket az ember utánzással, az adott nyelvközösségben tanul a legjobban. De azért valljuk meg, hogy egy köznevelési intézményben, ha a tanuló nem idegen nyelvi környezetben van, akkor már nem tud ösztönösen tanulni.

Hogyan változott a tanulói terhelés az egyes évfolyamokon a nyelvtan- és az irodalomórák tekintetében?

A feladat az volt, hogy kiemeljük a főbb kultúrtörténeti szempontokat, csomópontokat, a meghatározó szerzőket. A tanterveket megnézve láthatjuk, hogy a szerzők életművét most már kevesebb művel kell bemutatniuk a tanároknak. Ez azt jelenti, hogy bizonyos művek kikerültek a törzsanyagból, ha úgy tetszik, az ajánlott oldalra. Arra is figyelnünk kellett, hogy a szerzők és a művek csökkentése mellett mégis érzékeltetni tudjuk egy-egy koron belül a kánonsokszorozódás jelenségét. Az ajánlott részre került szerzőket a pedagógus vagy a 20%-os szabad felhasználású órakeretben, vagy akár fakton is feldolgozhatja a tanulókkal. Abban bízunk, hogy az emelt szintű érettségi idővel majd ezekkel az ajánlott szerzőkkel tud többé válni.

Mekkorára sikerült ez a csökkentés? Hány órával csökkent a tanulói terhelés?

Hetedik, nyolcadik, illetve kilencedik évfolyamon heti egy-egy órával csökkent a magyar irodalom tantárgy óraszáma. A nyelvtan viszont nem csökkent, hiszen a szövegértés és a szövegalkotás fejlesztése kiemelten fontos. Összeségében nem alacsony ez a szám, mert ha megnézzük, hogy négy órából három lett, az évi harminchat héttel számolva harminchat órával kevesebbet jelent.

> „A most elkészült kerettantervek egyik legnagyobb és legfontosabb eredménye, hogy nincs egyetlenegy „üdvözítő” módszertani elv. Minden tanár a tanítványai, az iskola típusa, a saját személyisége, meggyőződése, felkészültsége, illetve az iskola technikai felszereltsége alapján maga tudja mérlegelni, hogy milyen módszerekkel célszerű dolgoznia.”

A 2020-as új Nemzeti alaptantervben kiemelt helyen szerepel a digitális kompetencia fejlesztése, ez megjelenik a magyar nyelv és irodalom kerettanterveiben is. Hogyan épül a tananyagba a digitális kommunikáció témája a magyarórákon?

Kimondható, hogy most már a magyart sem nagyon lehet digitális eszközök, illetve applikációk nélkül tanítani. A mostani gyerekek a képekre koncentrálnak, ezért képekkel, számítógéppel közelíthetők meg. Illetve valljuk meg, valószínűleg a jövőjük is az lesz, hogy számítógépen fognak dolgozni és olvasni egyaránt. A nyelvtanórák keretében nagy hangsúllyal szerepel a digitális kommunikáció oktatása. Emellett a diákok megismerkedhetnek a digitális eszközök etikus használatával, a digitálisan beszerezhető anyagok felhasználásának szabályaival is. Nagyon fontos, hogy az irodalomórák tekintetében a média és az irodalom kapcsolata is a tananyag része lett. Ez azt jelenti, hogy bizonyos művek esetében film- és színházi feldolgozások alkalmazását is megengedi a kerettanterv. Az okoseszközök használata is a tantárgy része lett, számos feladat esetében buzdítjuk a gyerekeket az okostelefonos alkalmazások használatára.

Az irodalomórák tananyaga sok esetben párhuzamba állítható a történelemórákkal. Milyen együttműködés volt a két munkacsoport között a kerettantervek kidolgozásakor?

Minden tantárgycsoportnak volt egy vezetője. Ők egyeztették a szempontokat, értékeket, a különböző szerkesztési elveket. Nem úgy volt tehát, hogy a történelmesek és a magyarosok összeültek és közösen beszélték meg, mert az úgy nagyon nehéz lett volna, hanem a tantárgycsoportok vezetői hangolták össze a külön-külön megfogalmazott elveket.

A megújult alaptanterv újszerű oktatási megközelítést is igényel. Milyen módszertani fogásokat ajánl a magyartanároknak a kerettanterv hatásos és élvezetes feldolgozásához?

A most elkészült kerettantervek egyik legnagyobb és legfontosabb eredménye, hogy nincs egyetlenegy „üdvözítő” módszertani elv. Minden tanár a tanítványai, az iskola típusa, a saját személyisége, meggyőződése, felkészültsége, illetve az iskola technikai felszereltsége alapján maga tudja mérlegelni, hogy milyen módszerekkel célszerű dolgoznia. Én egy gyakorlóiskolában tanítok, ezért kivételes helyzetben vagyok. Egyrészt azért, mert az általános iskolákban nagyon jól felkészített, tehetséges, motivált gyerekek kerülnek hozzánk. Nem olyan szociokulturális környezetből származnak, ahol nincs hozzáférésük számítógéphez vagy okostelefonhoz. Emiatt nagyon szívesen alkalmazok kooperatív technikákat, páros munkát, projektmunkát. Különösen érdekes volt például a 2017-es Arany-emlékévben, amikor rajzfilmet készítettek a gyerekek egy balladából. Nagyon sokat dolgoztunk vele, egy féléves projekt keretében végig ezzel foglalkoztunk. Természetesen én is tartok frontális órákat, sőt olyan órákat is, ahol beszélgetünk a gyerekekkel. Ezeknek az úgynevezett klasszikus tanári óráknak is szerepe van az oktatásban, hiszen nagy létszámú osztályaink vannak, ezért nem lehet minden órán csoportmunkát végeztetni a gyerekekkel. Az utóbbi időben nagyon megkedveltem a játékosítást. Ezek a főleg digitális eszközökkel végzett tevékenységek elsősorban a kisebbeknél, tehát a hetedik, nyolcadik és a kilencedik évfolyamon működnek jól.

A kerettanterv értelmében a tanórák 80%-át szükséges a törzsanyagra fordítani, míg a fennmaradó 20% esetében a tanár egyéb tevékenységekkel, aktivitásokkal mélyítheti a tanulók tudását egyes témakörökben. Milyen lehetőségek nyílnak itt a pedagógusok részére?

Nagy szerepe lehet az oktatásban, ha külső helyszínekre, színházba, múzeumba visszük a diákokat. Mi sok esetben hívunk meg színtársulatokat az órák keretében is, különféle mikroszínházi előadások megtartására. Az iskolánkban működik egy tudósiskola-sorozat is, aminek keretében egyetemi professzorok, külsős szakemberek mesélnek egy-egy problémáról a gyerekeknek. Olyan személyeket, témákat érdemes megmutatni a gyerekeknek, amelyek a további életükben, a pályaválasztásukban tudja őket segíteni.

Az új kerettantervek szerinti oktatás bizonyos évfolyamokon, nehezített pályán, a koronavírus-járvány közepette idén szeptember 1-től indult el. Megnehezíti a jelenlegi helyzet a kerettantervek alkalmazását, vagy új lehetőségeket teremt?

A tanárok felkészült emberek, tudják, hogy mit csinálnak. Nem annyira radikálisan újak a mostani kerettantervek, hogy teljesen felforgatnák az eddig munkát, ilyen értelemben bele tudnak simulni az eddigi oktatásba, sőt, ahogy említettem, a kerettantervek sok esetben sürgetik a digitális megoldások alkalmazását is. Meggyőződésünk, hogy a nagyarányú digitalizáció felé tart a világ, a digitális oktatási formák is egyre nagyobb szerephez fognak jutni. A vírushelyzet valóban megsürgette a digitális oktatás kérdését. Számolni kell vele, hogy a gyerekek számára biztosított legyen a digitális tanulás lehetősége és annak eszközei.

A HÓNAP TÉMÁJA

A korai iskolaelhagyás csökkentése

Aki lemarad, az kimarad

Mit tesz a kormányzat a korai iskolaelhagyás ellen?

Gyakran szegezik az EMMI-nek a kérdést: mit tesz a kormányzat a korai iskolaelhagyás ellen? Általában mindenkinek csak azok a beavatkozások érzékelhetőek, amelyek közvetlenül őt érintik, de jó ismernünk azokat is, amelyek rajtunk kívül esnek. Ezért tartottam szükségesnek, hogy írásomban röviden – a teljesség igénye nélkül – áttekintést adjak a már megvalósult intézkedésekről.

Szöveg: **Glowacz Miklósné** köznevelés-stratégiai és fejlesztési referens, Emberi Erőforrások Minisztériuma

Ismerve a 2014-ben elfogadott ***Végzettség nélküli iskolaelhagyás elleni középtávú stratégiát***, egyértelműnek tűnik, Magyarországon a köznevelési ágazat számára fontos, hogy képes legyen érdemben csökkenteni a tanulók hátrányait. A beavatkozási irányok arra mutatnak, hogy minden tanuló – családi hátterétől függetlenül – hozzáférhessen a méltányos és színvonalas oktatáshoz.

A korai iskolaelhagyás visszaszorításának célja az egyén szempontjából az, hogy legyen elég ideje intézményesült keretek között megszerezni azokat az ismereteket, illetve kialakítani és fejleszteni azokat a készségeket, képességeket, amelyek a további tanulmányaihoz vagy a munkába álláshoz szükségesek. Ugyanez az állam szempontjából a későbbiekben kialakuló munkanélküliség csökkenését, a kvalifikált munkaerő számának növelését jelenti, valamint hosszú távon gazdasági növekedést eredményez. Az is ismert mindenki számára, hogy az Európai Unió Oktatási Tanácsa 2011-ben ajánlást fogadott el a korai iskolaelhagyás csökkentését célzó szakpolitikákról.

A *Végzettség nélküli iskolaelhagyás elleni középtávú stratégia* gyakorlati megvalósítása érdekében készített **cselekvési terv** olyan átfogó megközelítésmódot alkalmaz, amely a szakpolitikák (az egészségügyi, a szociális, a családügyi, az ifjúságpolitikai, a kulturális, a társadalmi felzárkózási, a szakképzési és felnőttképzési ágazatok, az egyházi, a nemzetiségi és a civil szektor) összehangolásával és komplex beavatkozásokkal kezeli a lemorzsolódás és az iskolaelhagyás szempontjából meghatározó problémákat. A cselekvési terv beavatkozási területeinek intézkedései három szinten, rendszerszintű, intézményi szintű és egyéni szintű beavatkozásokkal kívánják a lemorzsolódást és a végzettség nélküli iskolaelhagyást mérsékelni.

A végzettség nélküli iskolaelhagyás okaival, jelentőségével számos szakirodalom foglalkozott már, írásom az utóbbi két évben megtett kormányzati intézkedésekre korlátozódik, amelyekről a szakterületek a nyár folyamán számoltak be a köznevelési ágazat felé. A megtett intézkedésekről szóló összeállítást e beszámolók felhasználásával készítettem.

Az iskolai lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók területi megoszlása

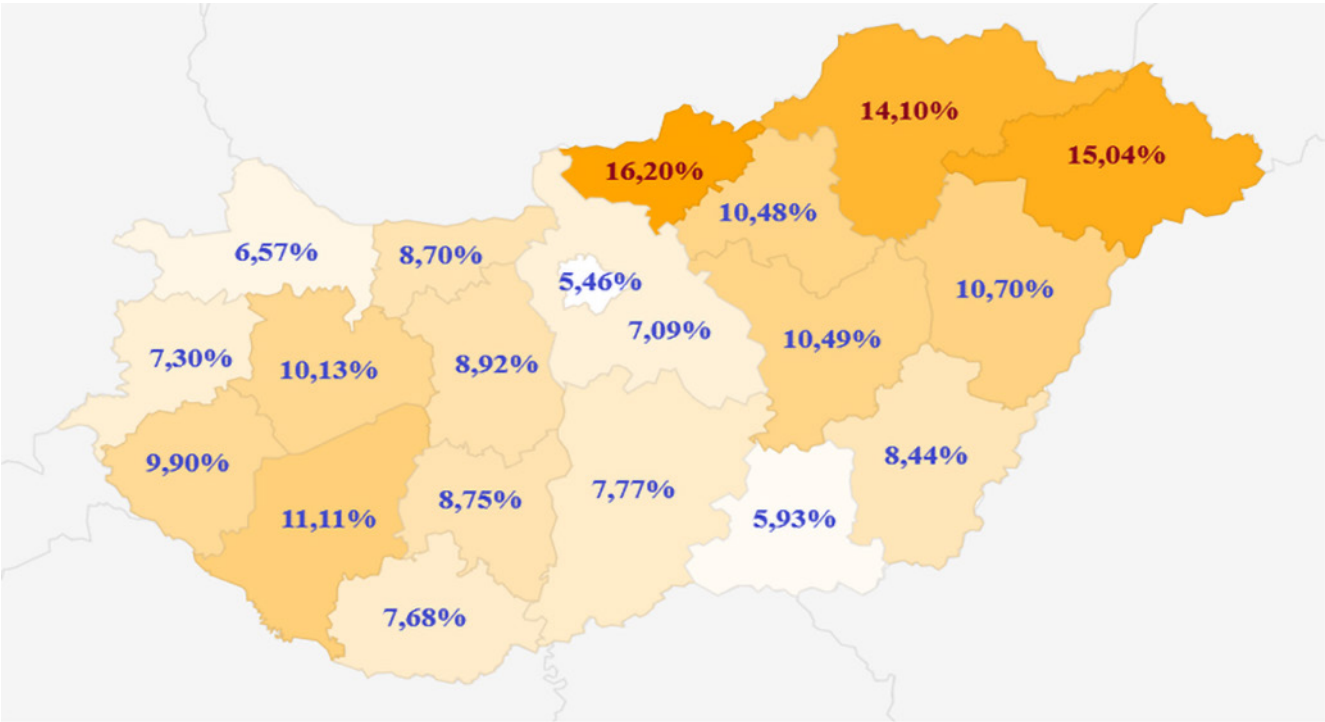

Forrás: Oktatási Hivatal 2019/2020. tanév II. félév

Korai iskolaelhagyás, lemorzsolódás – számok és definíciók

A fogalmak tisztázása érdekében röviden vizsgáljuk meg, mi a különbség a végzettség nélküli iskolaelhagyás (korai iskolaelhagyás) és a lemorzsolódással veszélyeztetett fogalmak között. A **végzettség nélküli iskolaelhagyás** a 18–24 éves korosztályban, alsó középfokú végzettséggel nem rendelkezők aránya, akik az adatfelvételt megelőző négy hétben nem vettek részt képzésben. Mivel ez az adat az EUROSTAT Munkaerőpiaci Felmérésén alapul, ezért leginkább munkaerőpiaci szempontból vizsgálják. A **lemorzsolódással veszélyeztetett** az a tanuló, akinek az adott tanévben a tanulmányi átlageredménye közepes teljesítmény alatti vagy a megelőző tanévi átlageredményéhez képest legalább 1,1 mértékű romlást mutat, és esetében komplex, rendszerszintű pedagógiai intézkedések alkalmazása válik szükségessé. A köznevelés prevenciós intézkedéseivel leginkább az utóbbit tudja befolyásolni. Köznapi használatban szoktuk még alkalmazni az előzőek szinonimájaként a **lemorzsolódott,** vagy a **korai iskolaelhagyás** kifejezést, de ezeknek nincs külön hivatalos definíciója.

A korai iskolaelhagyást számos tényező befolyásolja: kiemelten a tanulmányi eredménnyel összefüggő okok (pl. tanulmányi teljesítmény, bukás, hiányzás, iskolaváltás), a tanulók és családjaik társadalmi-gazdasági háttere, vagy akár az iskolai környezet (az intézményi erőforrások, a családdal történő kapcsolattartás stb.). A lemorzsolódást és a korai iskolaelhagyást befolyásoló, rendszerszintű tényezők között jelenik meg például a koragyermekkori ellátáshoz való hozzáférés különbözősége, a képzési szerkezet jellemzői, a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer egyenlőtlen működtetése stb.

Az alacsony iskolai teljesítménnyel, illetve az érintett családok hátrányos társadalmi-gazdasági hátterével jellemezhető, halmozottan hátrányos helyzetű diákok a korai iskolaelhagyás veszélyének fokozottan kitett tanulói csoporthoz tartoznak. A végzettség nélküli iskolaelhagyás aránya az uniós átlagban stagnáló, illetve enyhén javuló tendenciát mutat, azonban a tagállami eredmények részletesebb vizsgálata azt mutatja, hogy egyes térségek, tanulói csoportok esetében a cél elérése további jelentős erőfeszítést igényel. Jó iránynak tekinthető, hogy hazánkban a korábbi évek stagnálása után a 2019-ben mutatkozó 0,7-es aránycsökkenés (2018-ban 12,5%, 2019-ben 11,8%) meghaladta az OECD-országok átlagos csökkenési arányát.

Figyelmeztető jelzések a korai iskolaelhagyásra

Ahogyan ezt a pedagógus kollégák napi munkájuk során megtapasztalhatták, az Oktatási Hivatal által működtetett, a lemorzsolódás megelőzését szolgáló **korai jelző- és pedagógiai támogató rendszer** bevezetésére 2016 év végén került sor. A jelzőrendszer részére az iskolai 5–12. évfolyamon tanulókra vonatkozó adatszolgáltatást, valamint az országos és fenntartói adatfeldolgozást a KIR rendszerhez kapcsolt adatgyűj-

A lemorzsolódással veszélyeztetett 5–12. évfolyamon tanulók száma és aránya a jelzőrendszer bevezetésétől számított három tanév végén

Mező név	2016/2017.		2017/2018.		2018/2019.	
	Tanulók száma	Tanulók aránya	Tanulók száma	Tanulók aránya	Tanulók száma	Tanulók aránya
Tanulók összlétszáma	745 441	100%	746 258	100%	746 265	100%
Lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók	80 900	10,85%	66 121	8,86%	55 700	7,46%

Forrás: Lemorzsolódás megelőzését szolgáló korai jelző- és pedagógiai támogató rendszer, KIR tanulói nyilvántartás, Oktatási Hivatal, 2019.

tési felület segíti. A jelzőrendszer által használt objektív elemek között találjuk a tanulmányi eredményen kívül a tantárgyi bukást vagy az évismétlést.

A nemzeti köznevelésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 229/2012. (VIII. 28.) Korm. rendelet szerint: lemorzsolódással veszélyeztetett tanulónak számít, ha tudása a tanév végi vagy félévi értékelése nem éri el alapfokú nevelés-oktatás esetében a 3,0, középfokú esetében a 2,5 szintet, vagy egy félév alatt 1,1 mértékű romlást mutat; félévi/évvégi értékelésnél egy vagy több tantárgyból elégtelen osztályzatot kapott; magatartás, vagy szorgalom minősítése rossz, illetve hanyag volt; évismétlésre kötelezett; 50 tanítási órát igazolatlanul hiányzott, vagy 100 órát meghaladó az igazolt hiányzása; szülői kérésre egyéni munkarenddel rendelkező; menekült; a gyermekvédelmi törvény szerint veszélyeztetettnek minősül, vagy nevelésbe vett; kiemelt figyelmet igénylő; rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesül; tizenhatodik életévét betöltötte és még általános iskolás, vagy a középiskolát kezdte ennyi időtől.

A rendszer eddigi működése során nyert adatok és információk alapján az iskolákban a korábbinál nagyobb figyelmet kap a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók támogatása, az intézmények maguk is keresik azokat a támogatási formákat és lehetőségeket, amelyekkel eredményesebbek lehetnek ezen a területen. **A lemorzsolódással kiemelten veszélyeztetett intézmények célzott szakmai támogatást kaptak és kapnak továbbra is a Pedagógiai Oktatási Központoktól.**

A korai iskolaelhagyás alakulásának vizsgálatához a kiindulási alapot a veszélynek kitett intézmények és az ott nevelt gyermekek/tanulók azonosítására szolgáló rendszer képezi. A korábban megkezdett intézkedések tovább folytatódtak, de a számszerűsíthető eredmények markánsabb változása évek múlva várható csak. A korai jelző- és pedagógiai támogató rendszer bevezetésével a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók száma két év alatt lecsökkent, ami reményeink szerint a későbbiekben magával vonja a végzettség nélküli iskolaelhagyás arányának csökkenését is.

A szakterületi beszámolók alapján megállapítható, hogy a 2020-as év első felében a járványügyi intézkedések miatt az uniós projektek megvalósítása a köznevelési intézményekben jelentősen megnehezült, így a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentésére tervezett beavatkozások, fejlesztések több esetben is csak késéssel valósulhattak meg.

Megyénként vizsgálva a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók megoszlását, elmondható, hogy a legmagasabb az arányuk Nógrád megyében (16,20%), szintén magas az arány Szabolcs-Szatmár-Bereg (15,04%) és Borsod-Abaúj-Zemplén (14,10%) megyékben, bár az előző évekhez képest ezekben a megyékben is csökkenés mutatkozik.

Az intézmények által feltöltött adatok alapján a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók száma és aránya valamennyi megyében, valamennyi intézménytípusban és valamennyi évfolyamon folyamatosan csökken a jelzőrendszer kialakítása óta eltelt három tanév során.

Európai uniós támogatásból az Oktatási Hivatal **az iskolai lemorzsolódás megelőzését támogató pedagógiai rendszert** dolgozott ki. Ez egy hálózati tanulásra épülő, átfogó megközelítés, amelynek szempontrendszere azokat az elemeket veszi górcső alá, amelyeket a köznevelési intézmény és partneri környezete közvetlenül befolyásolni tud, és amelyek relevánsak a sikeres megelőzés szempontjából. A differenciált eszközrendszer figyelembe veszi azokat az erőforrásokat is, amelyeket az iskolák és óvodák mozgósítani képesek az intézményfejlesztés érdekében. A pedagógiai rendszer segítségével 300 alap- és középfokú, valamint 157 óvodai köznevelési intézményi feladatellátási hely részesült komplex, esélykiegyenlítő, nevelést-oktatást támogató intézményfejlesztésben. A projekt keretében a fejlesztésbe 1400 fő pedagógust, 100 fő mentort és 70 fő tankerületi munkatársat vontak be.

Pedagógusok, pedagógusképzésben részt vevők szakmai támogatása

Mivel a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentésének kulcsfigurái a pedagógusok, ezért folyamatos szakmai fejlődésük támogatása több területen és szinten történik. A beavatkozások többek között a pe-

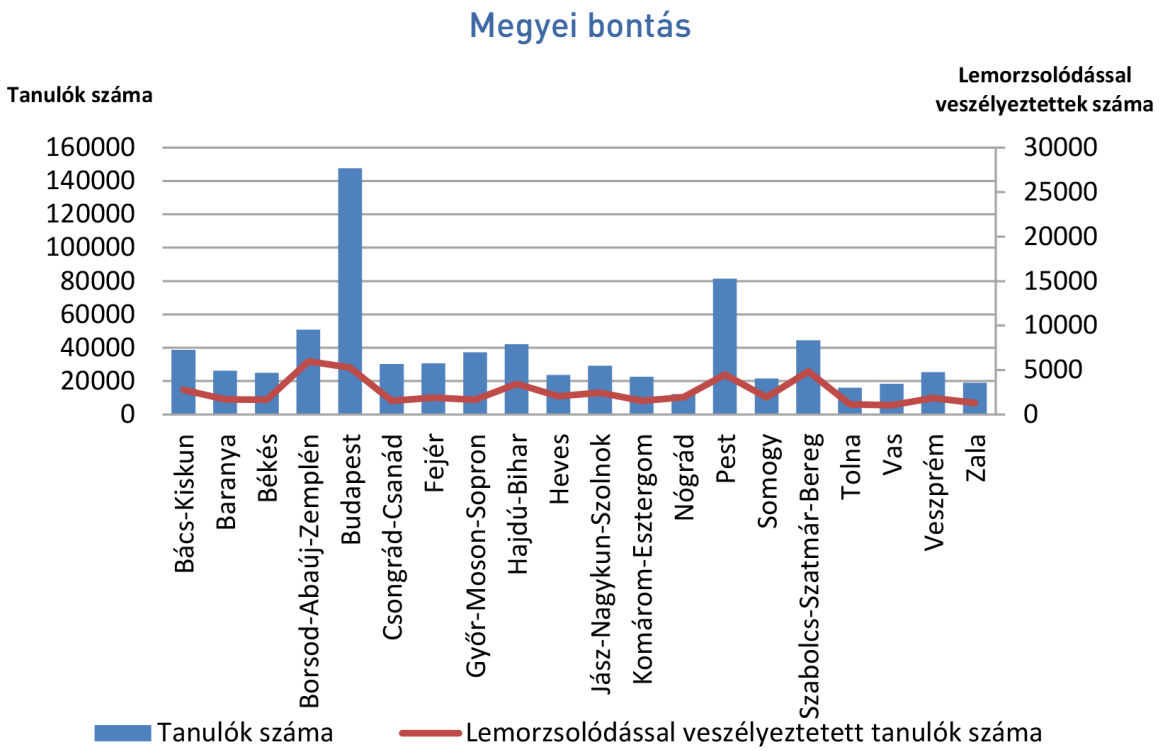

Forrás: Oktatási Hivatal 2019. évi adatai alapján

dagógusképzésre, a továbbképzésre, az új pedagógiai módszerek, technikák alkalmazására, a pedagógiai kultúraváltás elősegítésére, nevelő- és oktató munkát közvetlenül segítő szakemberek felkészültségének fejlesztésére irányulnak. A köznevelésben a hazai forrású beavatkozásokon kívül szinte valamennyi uniós projekt tartalmaz pedagógusokat érintő fejlesztést. Ezekből az alábbiakban néhány jelentősebbet emelek ki:

Uniós program keretében a **Komplex Alapprogram** kipróbálási időszaka (2018. 09–2019. 06.) alatt a projekt „Mérés-Értékelés-Kutatás" munkacsoportja kiterjedt kutatást végzett a program iskolai működéséről a pedagógusok, tanulók, intézményvezetők és a szülők körében. A kutatási eredményekre épülve a korrekciós időszakban (2019. április–szeptember) áttekintették a program elemeit, a kutatási jelentésekben foglaltaknak megfelelően megtörtént a program korrekciója és megkezdődött a második Komplex Alapprogramos tanév (a Komplex Alapprogrammal az *Új Köznevelés* 2018. évi, illetve 2019. évi különszáma is foglalkozott részletesen).

A **pedagógusképzés** esetében kiemelten támogatottak azok a tevékenységek, amelyekben a pedagógusjelöltek gyakorlataik egy részét fejlesztendő térségekben, vagy speciális nevelési igényű tanulók körében végzik, ezzel tapasztalatot szerezve a térségi problémák területén.

A **Klebelsberg Képzési Ösztöndíjról** szóló 52/2013. (II. 25.) Korm. rendelet 2020. szeptember 1-től történő módosítása értelmében az ösztöndíjprogramban már részt vehetnek a tanár- és gyógypedagógus-képzésben tanulók mellett a tanító alapképzési szakra felvételt nyert, vagy már tanulmányokat folytató fiatalok is.

Szintén a pedagógushallgatókat támogatja a három éve működő **Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíj**. A támogatást az első évben a nemzetiségi óvodapedagógushallgatók részére tették elérhetővé, 2019-től a nemzetiségi tanító és tanárképzés első évfolyamos hallgatóira is kiterjesztették.

> A korai iskolaelhagyás alakulásának vizsgálatához a kiindulási alapot a veszélynek kitett intézmények és az ott nevelt gyermekek/tanulók azonosítására szolgáló rendszer képezi. A korábban megkezdett intézkedések tovább folytatódtak, de a számszerűsíthető eredmények markánsabb változása évek múlva várható csak.

A tankerületi központok fenntartásában lévő iskolák hátránykompenzációs programjai

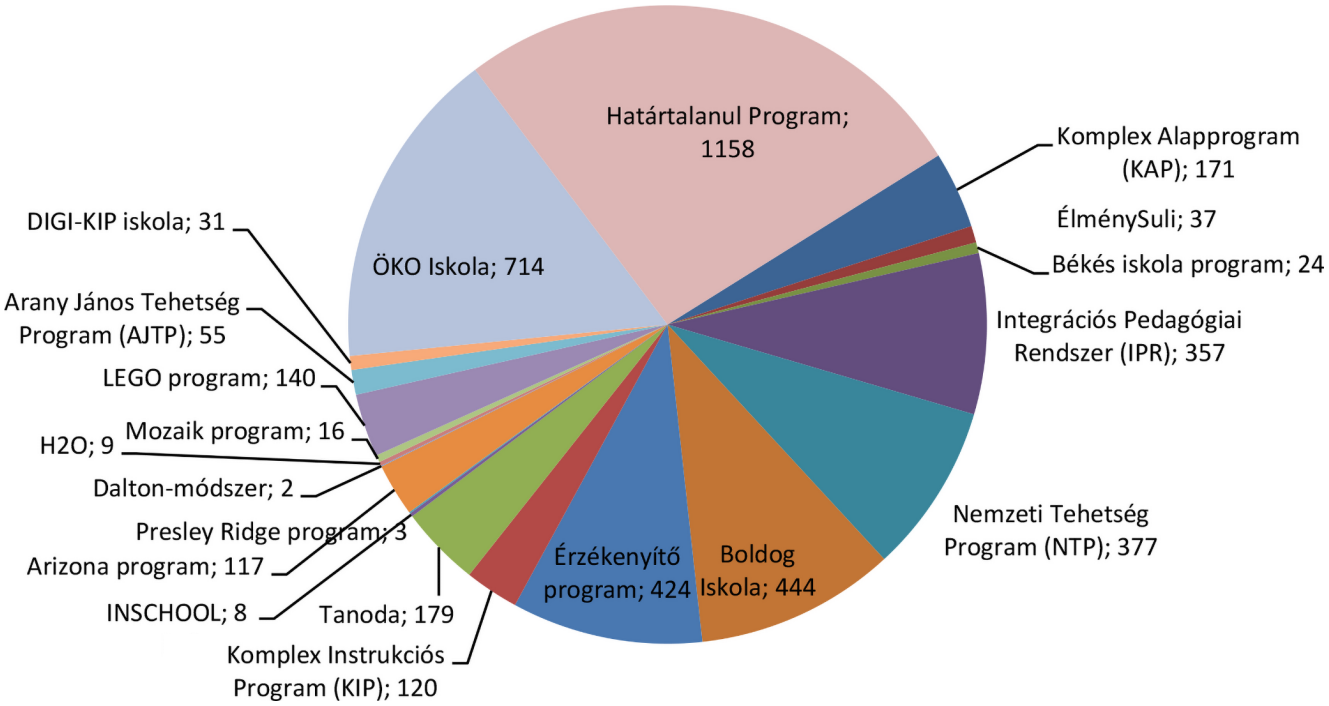

Forrás: Klebelsberg Központ beszámolója, 2020.

Korai gyermekkor, prevenció

A *Korai gyermekkor, prevenció* című beavatkozás intézkedései ágazatközi szemléletben az egészségügyi, szociális és családügyi, társadalmi felzárkózási és oktatáspolitikai terület közös erőfeszítésén alapulnak.

Az **Egészségfejlesztési Irodák** megjelenése a népegészségügyi ellátórendszerben a preventív szolgáltatások (kockázatbecslés, életmód-tanácsadás és életmódváltó programok, közösségi egészségfejlesztési tevékenységek) tömeges és egységes szakmai színvonalú megjelenését jelentette. Jelenleg 112 járásban működik egészségfejlesztési iroda.

A hátrányos helyzetű gyermekeket nevelő **óvodák** feltételrendszerének megerősítésére tett intézkedés annak érdekében jött létre, hogy a 3 éves kortól kötelező óvodai nevelés során az intézmények/óvodák alkalmasak legyenek a magas színvonalú pedagógiai munkára. 560 óvoda, közel 20.100 gyermek és 1143 óvodapedagógus vesz részt a programban, amely ebben az évben zárul. A kormányzati intézkedéseknek köszönhetően a 2020/2021. tanévben több mint 2000 fővel tovább nőtt a 3 éves gyermekek kötelező óvodai nevelésben való részvétele.

Ösztöndíjak, pályaorientáció

Párhuzamosan többféle ösztöndíjprogram is segíti a hátrányos körülmények között élő tanulók iskolában maradását.

Az **Útravaló Ösztöndíjprogram** 4 esélyteremtő alprogramjára összesen, a 2019/2020. tanév őszi és tavaszi féléveire vonatkozóan 2.595.000.000 forintos keret állt rendelkezésre, amely 10.811 tanuló támogatását tette lehetővé.

A hátrányos helyzetű tanulókat eddig is eredményesen támogató **Arany János Programok** továbbfejlesztése megtörtént – mindenki megelégedésére –, hatékonyságuk növelése érdekében a 2022/2023-as tanévtől kezdődően ösztöndíj-támogatás is megjelenik a programban. A programok célja továbbra is a hátrányos helyzetű, illetve rászoruló tanulók sikeres érettségi vizsgára történő felkészítése, valamint a felsőoktatási intézményekben való továbbtanulásra való előkészítése komplex pedagógiai támogatással (a tanulók személyiség-, idegen nyelvi-, digitális kompetencia fejlesztésével, pályaorientációval, tehetséggondozással, iskolai programokkal, szakkörök szervezésével, szociális hátrányok csökkentésével stb.). A részt vevő tanulók részére – tanulmányi eredményük alapján – havi 20–40 ezer forint közötti tanulmányi ösztöndíjat biztosítanak a támogatásba integráltan. Korábban a programban részt vevő **szakképző intézmények** 2020 szeptemberétől az új szakképzési ösztöndíjrendszerben juthatnak támogatásokhoz.

A középfokú tanulmányok sikeres elvégzéséhez a Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíjprogram anyanyelvű és kétnyelvű nemzetiségi program szerint működő középiskolák tanulóinak nyújt támogatást rendeletben szabályozott módon. A **Roma Nemzetiségi Tanulmányi**

Ösztöndíj keretében egy félévre 5.550.000 millió forint ösztöndíj-támogatás adható, a támogatás mértéke tanulónként havonta 30.000 ezer forint. A 2019/2020. tanévben 6 köznevelési intézményből összesen 35 fő tanuló részesülhetett ösztöndíjban.

A célzott, személyre szabott **pályaorientáció** szintén hatékonyan segítheti a tanulók iskolában való megtartását. A kötelező feladatellátáson túl több uniós támogatású projekt is célul tűzte ki a tanulók pályaorientációját. A kompetenciák fejlesztése MTMI (műszaki, természettudományi, matematikai és informatikai) szakköri foglalkozások keretében valósulhatott meg, valamint a tankerületi központok körzetében a Szakképzési Centrumokba tervezett többszöri tanműhely-látogatások segítséget nyújtottak a fiatalok számára továbbtanulást érintő döntéseik meghozatalában. Egyelőre csak pilot jelleggel egy korszerű mérőeszközt is kifejlesztettek, amely a 2020/2021. tanévben a 8. osztályos tanulók számára ad lehetőséget pályairányultságuk felmérésére.

Esélykiegyenlítő programok

A **Biztos Kezdet Gyerekház** célja a hátrányos helyzetű vagy halmozottan hátrányos helyzetű – köztük roma – kisgyermekek egészséges fejlődésének biztosítása, esetleges fejlődési lemaradásuk kompenzálása, szüleik gyermeknevelési kompetenciáinak támogatása. A szolgáltatást a szülő és az óvodáskort el nem ért gyermek együttesen veszi igénybe. A központi költségvetésből 106, uniós finanszírozásból pedig további 82 gyerekház működik.

A **Tanoda Program** az anyagi szükségben, rossz szociális körülmények között élő tanulók délutáni, rendezett keretek közötti felzárkózását teszi lehetővé. Azoknak a tanulóknak nyújt segítséget, akik az iskolai feladatok elvégzéséhez otthoni segítséget igényelnének, azonban az a szülők alacsony iskolai végzettsége, valamint a családok anyagi lehetőségei miatt akadályokba ütközik. Jelen támogatási ciklusban három uniós pályázati konstrukció keretében közel 290 tanoda kapott támogatást.

Európában egyedülálló a **Roma lányok végzettség nélküli iskolaelhagyásának megelőzése** című program. A program a hátrányokkal küzdő, 10–18 éves, általános iskolás vagy középiskolás roma/cigány lányok fejlesztését szolgálja. 89 nyertes egyházi és civil szervezet valósítja meg a programot, amely segítségével 1780, hátrányokkal küzdő fiatal lány fejlesztése valósult meg.

A tapasztalat azt is mutatja, hogy a korai iskolaelhagyás okai között egyes tanulói csoportok vagy egyének kirekesztése állhat. A **tankerületi központok** nagy hangsúlyt fektetnek a kirekesztő folyamatok megelőzésére, illetve a már kialakult problémás helyzet kezelésére. A tankerületi központok fenntartásában lévő köznevelési intézmények pedagógusainak komoly szakmai felelőssége van a kompenzációban. Ennek érdekében kiemelt feladatuk a helyi sajátosságokra reagáló pedagógiai programok, a társadalmi integrációt elősegítő kezdeményezések támogatása.

Példaként említek két, a pedagógusok által kedvelt, gyakran alkalmazott programot.

A **Komplex Instrukciós Program** a hátrányos helyzetű tanulók integrációs oktatásának megvalósítására alkalmas nevelési-oktatási módszer, amely jótékonyan segíti a szociokulturálisan hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatását, illetve tehetséggondozását. Hazai vállalatok, uniós programok finanszírozásával több száz pedagógus sajátíthatta már el a módszert. A **Nemzeti Tehetség Program** alapvető célja a Magyarországon és a külhoni magyarlakta területeken a tehetségsegítés fejlesztése, lehetőséget biztosítva a tehetséges fiatalok támogatására.

Az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program keretében megvalósuló beavatkozások átfogó célja a köznevelés minőségének fejlesztése, kiemelt tekintettel a korai iskolaelhagyás csökkentésére. A köznevelést közvetlenül érintően 195 milliárd forint értékben hirdettek meg **tartalmi, módszertani fejlesztéseket tartalmazó** projekteket. Az infrastrukturális fejlesztésekkel együtt a köznevelésért felelős szakterületet közvetlenül közel 270 milliárd forint támogatási összértékű 23 konstrukcióval, több mint 960 projektben érintett.

> A mindennapi gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a célzott, helyi igényekre reagáló intézkedések a leginkább célravezetők.

Az iskolai környezet, az oktatási feltételek kiegyenlítése

Jelenleg uniós és költségvetési forrásból összesen több mint 900 helyszínen, több mint 300 milliárd forint értékben valósulnak meg **köznevelési infrastrukturális** beruházások. Az uniós fejlesztések a hátrányos helyzetű térségek intézményeire fókuszálnak. 2020 szeptemberéig 452 felújítás valósult meg, amely hozzájárul a kedvezőbb iskolai környezet megteremtéséhez, és ezzel a lemorzsolódás csökkentéséhez.

A **digitális oktatási környezet** biztosítása érdekében a konvergencia régiókban befejeződött a wifi kiépítése, amely a tankerületi központok fenntartásában működő 2980 köznevelési feladatellátási helyen valósult meg. A Közép-Magyarország régióban hazai forrásból állami, egyházi és nemzetiségi önkormányzati fenntartásban lévő 962 feladatellátási helyen építik ki a wifit. Így az elmúlt években a pedagógusok és a tanulók számára elérhetővé vált több mint 100 ezer digitális eszköz széles körű használata, internetes kapcsolódása.

A **Nemzeti Köznevelési Portál** funkcióbővítését, tartalomfeltöltését az elmúlt időszakban minden pedagógus és szülő megtapasztalhatta. Okostankönyveket, digitális tartalmakat, tananyag-kiegészítőket töltöttek föl már a sajátos nevelési igényű tanulók részére is.

Támogató szakmai szolgáltatások

A támogató szakmai szolgáltatások fejlesztéséhez kapcsolódó intézkedések az egységes pedagógiai szakmai szolgáltatási rendszer fejlesztését célozzák, ezáltal segítve a köznevelési intézmények, és bennük az érintett tanulók neveléséhez kapcsolódó igényeknek és szükségleteknek megfelelő szakmai támogatás nyújtását.

A pedagógiai szakszolgálatok számos koordinatív tevékenységet végeznek, ezek egyike az óvodában, iskolában megvalósuló **óvoda- és iskolapszichológiai** tevékenység koordinálása. Az óvodában, iskolában foglalkoztatott pszichológusok száma 2010–2019 között 155 főről 722 főre, a köznevelés teljes rendszerében foglalkoztatott pszichológusoké 998 főről 1754 főre emelkedett. A pedagógiai szakszolgálati és gyógypedagógiai nevelésben-oktatásban részt vevő intézményekben foglalkoztatott **gyógypedagógusok, kondukto-rok** száma 9728 főre emelkedett. A súlyos, halmozottan fogyatékos gyermekek támogatására, a szociális és a gyógypedagógiai rendszer **módszertani és infrastrukturális fejlesztésére** két uniós konstrukció segítségével került sor, amelyek megvalósítása 2019-ben indult.

2018. szeptember 1-től az **óvodai és iskolai szociális segítő szolgáltatást** a járási székhely önkormányzata által fenntartott család- és gyermekjóléti központoknak speciális szolgáltatásaik keretében kötelező jelleggel kell biztosítaniuk.

A **szakképzés** egyik kiemelt projektje szakmai konzultációs eseményeket 2018. február óta nyújt folyamatosan a standard projektek kedvezményezettjei részére. Ezekben a standard projektekben 2019-ben a végzettség nélküli iskolaelhagyás megelőzését segítő mentorprogram, az életpálya-tanácsadás erősítése folytatódott.

A **felsőoktatás** *Tanítsunk Magyarországért!* programja egy **kortárs mentorprogram**, amely a lemorzsolódás megelőzésére jött létre. Célja egyrészt a kistelepülésen élő általános iskolások támogatása tanulmányaik sikeres elvégzésében, másrészt a kölcsönös tanulás és a helyi közösségek megerősítése, a felelősségvállalás kultúrájának építése által.

Zárógondolatok

Elmondható, hogy a köznevelés szereplői mindannyian egyetértenek abban, hogy a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentését célzó szakpolitikának első feladata azonosítani a végzettség nélküli iskolaelhagyást előidéző társadalmi, gazdasági és nevelési-oktatási tényezőket; ennek érdekében prevenciós jelleggel korai jelzőrendszert szükséges működtetni. További folyamatos feladata specifikus beavatkozások kidolgozása azon gyermekek és tanulók részére, akik ezek hiányában kiesnének az oktatási rendszerből, majd a leginkább veszélyeztetett célcsoportok tanulási pályáját folyamatosan nyomon kell követni.

A legelső intézkedések egyike volt a 2015 szeptemberétől bevezetett, 3 éves kortól **kötelező óvodai elhelyezés**, amely nagyban hozzájárul az eredményes iskolakezdéshez.

A mindennapi gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy **a célzott, helyi igényekre reagáló intézkedések** a leginkább célravezetők. A preventív intézkedések alapköve a **korai jelző- és pedagógiai támogató rendszer**, amely beazonosítja, és személyre szabott támogatást nyújt azoknak a tanulóknak, akik lemorzsolódással veszélyeztetettek, és azoknak az iskoláknak, amelyekben magas a lemorzsolódásnak kitett tanulók aránya.

A kompetenciamérési eredmények alapján **alacsonyan teljesítő iskolák** fejlesztésére, az oktatás eredményességének javítására célzott intézkedések születnek. Ezen intézmények olyan intézményi és fenntartói szintű beavatkozások megtételére kötelezettek, amelyek érdemben reagálnak a feltárt problémákra és fejlesztést igénylő területekre.

A végzettség nélküli iskolaelhagyás szempontjából veszélyeztetett tanulói csoportok számára **csoportra szabott támogatást** nyújtó megoldások kialakítására van szükség az oktatási intézményekben, szakmailag felkészült, a nevelő-oktató munkát segítő szakemberek tevékenységével megtámogatva. A hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű tanulók minőségi oktatáshoz történő hozzáférése előtt álló akadályok elhárítása, a tanulás támogatásának ösztönzése ösztöndíj- és komplex támogatást nyújtó rendszer révén, a támogatással összekapcsolt képzési lehetőségek segítségével zajlik.

Az eddigi tapasztalatok alapján világosan látszik, hogy a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése érdekében tett kormányzati beavatkozások évek óta jelen vannak az iskolák életében, azok hatásai közvetlenül érzékelhetőek; ugyanakkor mértékének csökkenésére csak az elkövetkező években számíthatunk. A hatékonyság és az eredményesség érdekében a köznevelésen belül mindannyian ennek a folyamatnak az erősítéséért dolgozunk, és ennek a vezérfonala mentén terveztük meg ebben az évben a **köznevelés stratégiáját** a 2021–2030. időszakra, amit a Kormány 1551/2020. (VIII. 25.) számú határozatával el is fogadott.

Az Anthropolis Egyesület workshopja a P4C módszerről

Szöveg: **Németh Gábor**

A 2002-ben kulturális antropológusok által alapított Anthropolis Egyesület két fő tevékenysége a globális nevelés és a digitális történetmesélés köré szerveződik. Az egyesület rendszeresen tart módszertani képzéseket, akkreditált képzéseket, felnőttképzéseket, tanártovábbképzéseket és workshopokat is. Emellett foglalkozásokat kínálnak iskoláknak is, amelyeket személyesen valósítanak meg, továbbá oktatási segédanyagokat és tanári kézikönyveket is készítettek. Számos projektben vesznek részt, például létrehoztak egy nemi egyenlőséget segítő eszközrendszert, amely többek között arra szolgál, hogy az intézmények fel tudják mérni, hogy a nemi esélyegyenlőség mennyire valósul meg az iskolákban.

A Philosophy for Children (P4C) párbeszédalapú módszer *A jövő iskolája (School of tomorrow)* Erasmus+ projektjükhöz köthető, amelynek célja, hogy olyan ötleteket, gyakorlatokat, eszközöket mutasson be, amelyek segítenek megelőzni a diákok lemorzsolódását és elősegítik a motiválatlan tanulók visszaintegrálását az oktatásba. A P4C olyan tanulási és tanítási módszer, amely fokozza a diákok kritikai gondolkodását és kommunikációs képességeit egy olyan biztonságos tér létrehozásával, amelyben a párbeszéd céljait és irányait a diákok határozhatják meg. A programok célja nem végső konklúziók meghatározása, hanem maga a párbeszédre épülő folyamat, amely lehetővé teszi az empátia, az önbizalom, a kritikai gondolkodás, az együttműködés, a figyelem, az önállóság, a rugalmasság, a reflexiós és érvelési készség fejlesztését.

A foglalkozás bemelegítéssel, ráhangolódással indul; kevésbé összeszokott csoport esetén fontos szerepe van a feszült légkör feloldásának. A workshopon bemutatott bemelegítő játék egy számunkra fontos tárgy bemutatása volt arra fókuszálva, hogy az mit szimbolizál számunkra. A játékok lényege, hogy megmutassák, minden résztvevő fontos, mindenkinek lehetősége van beszélni, és a csoport tagjai együtt játszanak, gondolkodnak. Kialakulhat olyan csoportdinamizmus, ahol a résztvevők egymást szabályozzák, így a tanárnak kevésbé kell előtérbe kerülnie moderátorként.

A felszabadult légkör megteremtése után egy stimulus, egy gondolkodásra ösztönző inger indítja el a beszélgetést és gondolkodást. A stimulus lehet filmrészlet, kép, vers, történet, hír, zene; lényegében bármi a vizsgálat tárgyává válhat. Kevésbé gyakorlott pedagógusoknak ajánlják Robert Fisher *Stories for Thinking* című munkáját kiindulópontként. Az első gondolatokat, egyéni reakciókat először a teljes körben, majd ezt követően kisebb csoportokban oszthatják meg a résztvevők. A kisebb csoportokra való bontás célja, hogy közösen megfogalmazzanak egy olyan kérdést a stimulus kapcsán, amely a csoport minden tagját érdekli. Az egyetlen kikötés, hogy a kisebb csoportokban megfogalmazott kérdés nyitott, vagy ha tetszik, filozofikus legyen, azaz ne legyen rá egyértelmű, kétségbevonhatatlan válasz. Ezt követően a résztvevők a felmerülő kérdéseket megosztják egymással, ismét a teljes körben. Az összegyűjtött kérdésekből megszavazzák, hogy melyik az az egy, amelyről a legtöbben szeretnének beszélgetni. A kiválasztott kérdésről az egész csoport együtt gondolkodhat, reflektálva egymás felvetéseire. Az utolsó gondolatok elhangzása után lezárásként érdemes összegezni az elhangzottakat, és egyéni továbbgondolást segítő támpontokat adni. Az összegzéskor nemcsak a foglalkozás alatt tárgyalt kérdésről, hanem magáról a foglalkozásról is célszerű reflexiókat megosztani.

A foglalkozás alapja a biztonságos légkör megteremtése, amelyhez a szükséges alapszabályokat a beszélgetés elején rögzíteni kell. A szabályok közé tartozhat, hogy mindenki figyeljen a beszélőre, gondolják komolyan, amit mondanak, a résztvevők a beszélő szavaira reagáljanak és ne a személyére, kapjon mindenki esélyt a megszólalásra, és a legfontosabb: ami elhangzik, az a csoportban marad. Természetesen az adott csoport igényeinek függvényében kiegészíthető a lista. Érdemes lehet kiemelni, hogy mindenki megkapja a lehetőséget az aktív részvételre, megszólalásra, de nem kötelező élniük vele, nem muszáj hozzászólni a foglalkozáshoz.

A P4C módszer minden korosztálynál – akár felnőtteknél, adott esetben a szülőknél is – használható, és beépíthető a tananyag különböző pontjaiba. Hasznos módszereket kínál pedagógusok, iskolapszichológusok, iskolai szociális munkások számára is. Ajánlott a program rendszeres alkalmazása, hogy a résztvevők fokozatosan fejleszthessék készségeiket, gondolkodásukat és kreativitásukat.

Húsz éve a középiskolás tehetségekért – az Arany János Programok

Interjú Tomasz Gábor oktatáskutatóval

AJTP

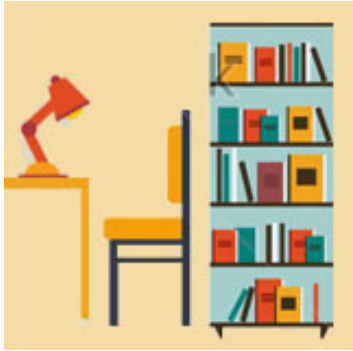

AJKP

AJKSZP

Az idén húszéves Arany János Program joggal nevezhető a magyar középiskolai tehetséggondozás zászlóshajójának. Az évek során kollégiumi, illetve kollégiumi-szakiskolai lábbal kibővült programok kiemelt célkitűzése – az érettségi vagy szakma megszerzésének biztosítása mellett – a lemorzsolódás, illetve a korai iskolaelhagyás arányának csökkentése. A programok működéséről, valamint a 2020-as év kihívásairól Tomasz Gábor oktatáskutatóval beszélgettünk.

Szöveg: **Dallman Kristóf** | Fotó: www.ajtp.hu

Az Arany János Tehetséggondozó Program húsz éve, kísérleti jelleggel jött létre. Mára kimondható, hogy a program beváltotta a hozzá fűzött reményeket. Az indulás óta eltelt évek alatt mennyiben változott a program módszertana és a lebonyolítás menete?

Az Arany János Tehetséggondozó Program 2000-ben valóban kísérleti jelleggel indult el, 2010-től azonban már kerettantervek szabályozzák a programok működését. A kitűzött cél az volt, hogy minél több, kistelepülésen élő diák tudjon gimnáziumban érettségi vizsgát tenni, majd pedig a felsőoktatásban továbbtanulni. Az adatok már akkor is azt mutatták, hogy a felsőoktatásban sokkal kisebb arányban vannak jelen a kistelepülésekről származók. Az első két-három évben pályázhattak az intézmények, így rögzült a mára 23 intézményből álló kör. A programba elsődlegesen megyeszékhelyekről, megyei jogú városokból kerültek be gimnáziumok, kollégiumok. Intézménypárokról érdemes beszélni, hiszen a középiskolák egy-egy kollégiummal együttműködve valósítják meg a programot. Az Arany János Program rövid idő alatt sikeressé és népszerűvé vált, olyannyira, hogy idővel megnyitották a jelentkezés lehetőségét az ötezer főnél nagyobb lélekszámú településekről érkező hátrányos helyzetű fiatalok számára is. Még szélesebbre nyílt az olló, még több hátrányokkal küszködő diákot sikerült bevonni, miután bevezették először a 2004/2005-ös tanévben az Arany János Kollégiumi Programot (AJKP), majd a 2006/2007-es tanévben az Arany János Kollégiumi-Szakiskolai Programot (AJKSZP).

Az AJKP esetében is a sikeres érettségi, illetve a továbbtanulás a cél, azonban itt már a szakgimnáziumi végzettség és egy OKJ-s szakma megszerzése is pozitív eredménynek számít. Emellett hangsúlyosabban jelennek meg a szociális támogatások, valamint a módszertan is inkább a felzárkóztatásra, esélyegyenlőségre koncentrál. A Kollégiumi-Szakiskolai, illetve ma már: Kollégiumi-Szakközépiskolai Programba járnak a leginkább hátrányos

helyzetű, legnehezebb családi körülmények között élő tanulók, és kapnak tanulási, bentlakási lehetőséget, illetve szakmai, pedagógiai és emberi segítséget a szakmaszerzését. Különösen a két új alprogramban kiemelkedő a kollégiumokon belül szervezett foglalkozások, a különböző programok jelentősége.

A Tehetséggondozó és a Kollégiumi Program egy előkészítő évvel indul, így ezek a programok öt éven keresztül kísérik a fiatalokat. E két programban részt vevő diákok így az átlagnál csak egy évvel később tehetik le az érettségit, azonban úgy tűnik, szükséges ez a plusz egy év, nélküle nem sikerülne a felzárkóztatás.

Milyen feltételeknek kell megfelelnie az intézményeknek ahhoz, hogy a program partnerévé válhassanak? Hol működnek partnerintézmények?

Az évek során kialakult azoknak az intézményeknek a köre, amelyek részt vesznek a három program egyikében. Egy-két esetben fordult elő olyan helyzet, hogy egy iskola vagy kollégium lecserélődött. A tehetséggondozó program valóban országos lefedettségű, hiszen minden megyében, illetve Budapesten található legalább egy partneriskola. A kollégiumi program tizenegy intézményben, míg a kollégiumi-szakiskolai program csak a Dunától keletre, összesen hét településen működik. A programok struktúrája elég merev, rugalmatlan, nincs átjárás a programok között, pedig volt már olyan eset, ahol felmerült ennek az igénye.

Milyen társadalmi, szociokulturális környezetből érkeznek a részt vevő diákok?

Az Arany János Programokat szabályozó dokumentumokban pontosan le vannak fektetve a programba kerülés feltételei, de megállapítható, hogy a programok elsősorban olyan fiatalok számára indultak el, akik nem, vagy csak aránytalan nehézségek mellett tudnának középiskolai végzettséget, illetve szakmát szerezni, vagy a felsőoktatásba bekerülni. Mindhárom programban magasabb a hátrányos helyzetű, illetve halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok aránya, mint a programban részt nem vevő iskolák esetében.

Rendszeresen monitorozzák, figyelemmel követik a program megvalósítását. Milyen eredményekről tudnak beszámolni az előző tanévből?

A három program hivatalos monitoringvizsgálatát 2011 óta az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet készítette, az idei évtől kezdve pedig az Oktatási Hivatal. A vizsgálatok keretében eredetileg minden intézménypárt személyesen kerestek fel a vizsgálatot végző kutatók, azonban 2018-ban az addigi tapasztalatok és módszertan alapján elkészítettünk egy online kérdőívet. Az online kérdőív mellett az intézmények egy részét személyesen is felkeressük. Tavaly 14, idén 10 intézményt választottunk ki erre a célra (ötöt a Tehetséggondozó, hármat a Kollégiumi, kettőt pedig a Kollégiumi-Szakközépiskolai Programból). Természetesen a koronavírus-járvány miatt ezek a személyes találkozások is az online térbe kerültek át. Ezeken a „látogatásokon”

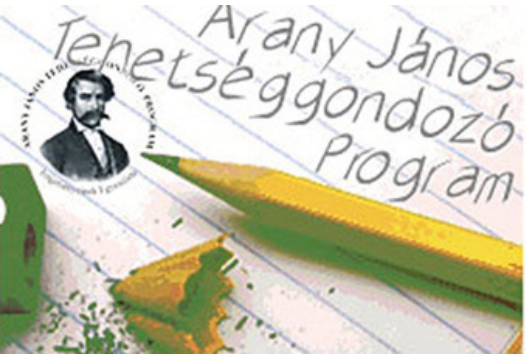

ezúttal elsődlegesen a tavaszi járványhelyzettel, annak hatásával foglalkoztunk, illetve már a kérdőívünk is kiegészült egy, a tantermen kívüli, digitális munkarend tapasztalatairól szóló blokkal.

A monitoringvizsgálatok szomorú tapasztalata, hogy a program kezdetétől fogva, folyamatosan csökken a részt vevő diákok száma, ami természetesen összefüggésben áll a különböző demográfiai mutatókkal. A hátrányos helyzetű családok számára rendkívül sokat számíthat a beiskolázás kérdésénél, hogy a programban plusz egy évet kell az iskolába járni az érettségi vagy a szakma megszerzéséhez. Az idei tanévben a programokban részt vevő intézmények is ugyanazokkal a kihívásokkal találkoztak, mint a magyar köznevelés egészére. Hirtelen jött egy változás az oktatás rendjében, amire gyorsan kellett reagálni. A kezdeti időszakban a pedagógusok általában ahhoz a platformhoz nyúltak, amelyet már korábbról ismertek, esetleg használtak, és igyekeztek a módszereiket valamiképp adaptálni az online térbe. Ez sokszor megnehezítette a diákok dolgát, hiszen jóformán ahány tanár, annyi különböző platformot kellett használniuk. Itt említem meg, hogy néhányan a pedagógusok közül az Oktatási Hivatal által nyilvánosságra hozott módszertani segédletre támaszkodtak.[1]

A megváltozott helyzettel szembeni megküzdés lehetőségeiben is különbség mutatható ki a három program között. A tehetséggondozó programban a számítógépes ellátottság nagyjából megfelelőnek mondható, vagy, ahol nem volt otthon eszköz, ott az intézmény tudott a diákoknak kölcsönözni. A kollégiumi program esetében azonban már több diáknál is előfordult, hogy nem volt az otthonukban számítógép vagy laptop, hanem csak okostelefonnal tudtak bekapcsolódni a tanórákba. A kérdőívre adott válaszok alapján ebből azért volt probléma, mert bizonyos feladatokat nem tudtak az okostelefon kezelőfelületén megoldani a tanulók. A kollégiumi-szakiskolai programban pedig olyan diák is akadt, akinek egyáltalán nem volt okostelefonja, vagy egy eszközön osztoztak a családban élő testvérek. Ezeket a helyzeteket a legkülönfélébb módokon próbálták megoldani az iskolák és a családok: volt, akinek az iskola postázta, volt, akinek pedig a szociális munkás vagy egy ismerős vitte el a feladatokat. Számos olyan esetről is hírt kaptunk, ahol az iskolába járó fiatalnak el kellett mennie dolgozni, hogy enyhítsen a családjában kialakult szorult helyzeten. A programban részt vevő intézmények próbálták rugalmasan kezelni a helyzeteket, kompromisszumos megoldásokra törekedtek a diákokkal.

Milyen módszerekkel, foglalkozásokkal segítik a programban részt vevő diákokat a korai iskolaelhagyás elkerülésére?

A program legnagyobb erőssége az egyéni törődésben, a kollégiumi foglalkozások és egyéb programok nyújtotta lehetőségekben rejlik. A program keretében sokkal nagyobb lehetőség nyílik arra, hogy az intézmények személyesen odafigyeljenek az egyes diákokra. A programok bizonyos iskoláiban mentorrendszer is működik, aminek keretében dedikáltan tudják egy-egy diák életútját, fejlődését végigkövetni. A programoknak a családlátogatások, a szülőkkel történő egyeztetések is a szerves részét képezik, ezzel is erősítve a már említett egyéni törődést. Az Arany János Programok keretében különböző szolgáltatásokat – ingyenes jogosítványszerzési lehetőség, ECDL-felkészítés, nyelvtanulás – is igénybe tudnak venni a fiatalok, amivel jelentősen javulhatnak a továbbtanulási, illetve munkavállalási lehetőségeik. Nagyon fontos az iskolák és a kollégiumok közti partneri kapcsolat is. Az intézmények azonnal tudnak egymásnak jelezni, ha egy tanulónál tanulási vagy magatartási nehézséget észlelnek, illetve, ha egy diák kimarad az iskolából. Ezekre a problémákra rendszerint az iskolák és a kollégiumok közösen keresnek megoldásokat.

Milyen eséllyel tudnak továbbtanulni, vagy szakmában elhelyezkedni a programokban részt vevő fiatalok?

A Tehetséggondozó Programban részt vevő diákok körülbelül négyötöd része valamilyen felsőoktatási intézményben tanul tovább. Sajnálatos módon arra nincsen intézményesített út, hogy az intézmények a náluk végzett fiatalok felsőoktatási továbbtanulásáról, eredményeiről információt kapjanak. A Kollégiumi Programban végzettek közül nagyon sokan munkába állnak; kicsit kevesebb, mint a diákok fele tanul tovább,

[1] Az Oktatási Hivatal ajánlása a digitális oktatási tartalmakról és az online kapcsolattartásról: https://www.oktatas.hu/kozneveles/ajanlas_szemelyes_talalkozas_nelkuli_oktatas_neveles_modszereire/digitalis_oktatasi_tartalmak

a legtöbben valamilyen szakmát adó OKJ-képzésben és csak kevesen a felsőoktatásban. A Kollégiumi-Szakközépiskolai Programból kikerülő fiatalok körülbelül egyharmada szeretne továbbtanulni, ami náluk elsősorban az érettségi megszerzését jelenti. A munkába állók elsődlegesen tanult szakmájukban próbálnak elhelyezkedni.

A korai jelzőrendszer kiépítése elengedhetetlen része a tehetségprogramok működtetésének és a lemorzsolódás csökkentésének. Milyen eszközökkel gondoskodik a program és a magyar köznevelés rendszere arról, hogy minél több, szociálisan sérülékeny fiatal kerülhessen a programok vonzáskörébe?

A programokban részt vevő intézmények igyekeznek minél több, hozzájuk területileg közel álló általános iskolával együttműködő kapcsolatot kialakítani. A középiskolák és a kollégiumok minden évben nyílt napokat tartanak a saját intézményeikben, de emellett rendszeresen meg is látogatják az általános iskolákat, ahol elbeszélgetnek a diákokkal, sőt esetenként fel is keresik a családokat. A mostani – a koronavírus-járvány miatt – megnehezített helyzetben ez komoly problémát jelent, hiszen nem lehet kimenni az iskolákba. Sok intézmény aggódik, hogy így még nehezebb lesz a beiskolázás. Jelenleg leginkább azon törik a fejüket, mivel tudnák helyettesíteni az intézmény-, illetve családlátogatásokat.

Végül egy rossz hírrel kell zárnom. A szakképzési centrum által fenntartott intézmények esetén 2021 szeptemberétől már nem lehet új tanulót beiskolázni az Arany János Programba, ellenben a 2020 szeptemberében tanulmányaikat a programokban megkezdő, illetve a programba már korábban felvételt nyert tanulók a szakképző intézményekben ugyanolyan támogatásban részesülnek tanulmányaik végéig, mint korábban. Így tehát Arany János Kollégiumi-Szakközépiskolai Program emiatt pár éven belül meg fog szűnni. A változás részben az Arany János Kollégiumi Programot is érinti, hiszen ott is találunk szakképzési centrum által fenntartott intézményeket. Rájuk ugyanúgy vonatkozik, hogy helyi szinten csak akkor folytatható a program, ha az intézménypár egyike sem tartozik szakképzési centrumhoz. Elméletileg még akkor is lehetséges a programfolytatás, ha ez nincs így. Ehhez azonban a (nem szakképzési centrum által fenntartott) kollégiumnak rá kell tudnia venni egy közeli gimnáziumot arra, hogy csatlakozzon a programhoz.

Hosszú távú, folyamatos jelenlét

Interjú Langerné Victor Katalin társadalmi felzárkózásért felelős helyettes államtitkárral

A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia a szegénységben élő családok felkarolásáról szól. Fontos szemléletváltást jelent, hogy megmutatja, mindenki képes saját erőből sorsának javításáért tenni, és ehhez kormányzati segítséget kaphat. A stratégiáról, a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentését célzó programokról, pályázatokról és ösztöndíjakról Langerné Victor Katalin helyettes államtitkárt kérdeztük.

Szöveg: **Németh Gábor** | Fotó: Botár Gergely, Czeglédi Zsolt, Horváth Péter Gyula, Sóki Tamás

> Fontos tehát, hogy a gyerekekkel együtt a családokat is mindig megszólítsuk, bevonjuk.

Hogyan mutatná be a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiát? Hogyan indult a program, milyen előzményei voltak?

2010-ben a kormány célul tűzte ki a szegénység megszüntetését, ekkor készítettük el ezt a stratégiát, amelyet úgy kell elképzelni, mint egy építési tervet; lentről felfelé építkezünk. Tartozik hozzá egy intézkedési terv, amely pontos feladatokat határoz meg. Magát a Stratégiát nemcsak mi írtuk a kollégákkal, hanem bevontunk a munkába gyermekügyi, felnőttképzési, közoktatási és foglalkoztatási szakértőket is. Az intézkedési terv tartalmaz kimondottan végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentését segítő programokat. A Tanoda-program például olyan eszköze a munkánknak, amely segíti az iskolai lemorzsolódás megelőzését, és ezzel együtt a családok szemléletmódjának megváltoztatását is. Minden kapcsolódó területen alapvető, hogy figyelembe vesszük a család szerepét, mert a családi minta nagyon meghatározó egy gyerek életében. Hátrányos helyzetű és szegénységben élő gyerekek családjában gyakran a nyolc általános iskolai osztály a szülők legmagasabb végzettsége, ami gyakran azt is jelenti, hogy általában a gyerekeik tanulási lehetőségeiben is a saját életútjukat tudják csak elképzelni. Fontos tehát, hogy a gyerekekkel együtt a családokat is mindig megszólítsuk, bevonjuk.

Milyen területekre fókuszálnak a Stratégia intézkedései?

A növekvő gyermekek életútját követjük: születésüktől kezdve egészen egy szakma megszerzéséig minden területen vannak intézkedéseink, fejlesztéseink, programjaink. A stratégia magában foglalja a kisgyerekkort, az óvodai nevelést, a köznevelési intézményeket,

a felsőfokú végzettség megszerzését és a foglalkoztatást is. Mindig komplexen segítünk, tehát nem egyszeri, segélyszerű vagy karitatív támogatásról van szó – ami szintén fontos, életmentő tud lenni –, hanem hosszú távú, folyamatos jelenlétről. Az éveken keresztül tartó többdimenziós segítségnyújtás tud igazán változást hozni. Szempont a területi dimenzió is, hiszen Magyarország területén óriási különbségeket találunk – itt nem csak a keleti és nyugati felbontásra kell gondolni. Már öt kilométer távolságban is hatalmas különbség lehet két település között, ezért elengedhetetlen, hogy a területi adatok alapján jól célozzunk a különböző programokkal. A Stratégiának horizontálisan része az egészségügyi személet, illetve megjelenik a lakhatás és hangsúlyos a kultúra támogatása is. Mert bár a szegénységet csökkentő átfogó programról van szó, azt is tudjuk, hogy a szegénységben élők nagy része roma származású, és a roma kultúra nagyon számottevő, a magyar kultúrának fontos része.

A gyermek jól-lét területéhez kapcsolódnak a Biztos Kezdet Gyerekházak, amelyek célcsoportja a mélyszegénységben élő, súlyos szociális hiányokkal küzdő kisgyerekek. Hogyan működnek a Biztos Kezdet Gyerekházak?

Amikor a Stratégia készült, meg kellett keresni az országban azokat a kezdeményezéseket, amelyek már alkalmazhatók voltak. Ilyen volt a Biztos Kezdet Gyerekház is, amelynek alapja egy angol program, amit Angliában a bevándorlók részére indítottak. Ezt látva magyarországi civil szervezetek kipróbálták itthon, hogyan működnének ezek a Gyerekházak a szegény településeken. Először néhány, vagyis összesen három ilyen helyszín volt csak. A programot uniós forrásból kiterjesztettük az országban. Majd miután láttuk, hogy a Gyerekházak jól működnek, eredményesek, a működésüket stabilizálva hazai támogatású szolgáltatássá alakítottuk.

A Biztos Kezdet Gyerekház nagyon speciális szolgáltatás – ma már szolgáltatás, korábban program volt; nem bölcsőde, nem óvoda. Ez az egyetlen olyan szolgáltatás, ahol a szülő együtt van a gyerekkel: nem lehet otthagyni őket napközben, hanem bent maradnak és együtt játszanak velük. Szakemberek toborozzák a szülőket, és a játékokon keresztül a szülővel együtt fejlesztik a gyerekeket. Mindig van állandó szakember, aki az anyukákkal és a gyerekekkel foglalkozik, és ezen felül mindig hívnak specialistát, aki az esetleges fejlődési hátrányokat, rendellenességeket felismeri, így rögtön tud segíteni. Ezekben a játszószobákban olyan dolgokkal is találkozhatnak a szülők, amelyekről addig nem feltétlenül tudták, hogy szükségesek. A szakemberek elmagyarázzák, hogy az adott eszközökkel mit fejlesztenek, és mivel az édesanyák látják, hogy a gyerekük tényleg fejlődik, elkezdik rendszeresen bevinni őket, és továbbadják a hírt a szomszédoknak. Innentől kezdve körülbelül fél év, mire egy Gyerekház beindul, megtelik gyerekkel és szülővel, mert ez nem kötelező szolgáltatás, itt meg kell alapozni a bizalmat a szülőkkel.

A mondókáktól kezdve az együtt főzésen át az etetésig, tisztálkodásig, beszéd- és mozgásfejlesztésig mindent megtanítanak az édesanyáknak. Így nemcsak a gyerekek fejlődnek, hanem a szülők is, akik a következő megszületett gyereknél már mindezt tudják, így a befektetés meghatványozódik. Az óvodába belépő gyerekeknél – az óvónők visszajelzései alapján – pozitív értelemben hatalmas különbség van a Biztos Kezdet Gyerekházba járók és az abból kimaradt gyerekek között.

Az Útravaló Ösztöndíj Program többlépcsős felépítésű. Adott esetben egy gyerek általános iskolás korától egészen a felsőoktatásig vagy munkába állásig hozzájuthat támogatáshoz?

Igen, ha a gyerekek nem rontanak legalább fél jegyet, illetve nem buknak meg, akkor hetedikes koruktól egészen a diploma megszerzéséig minden tanévben

> Mindig komplexen segítünk, tehát nem egyszeri, segélyszerű vagy karitatív támogatásról van szó – ami szintén fontos, életmentő tud lenni –, hanem hosszú távú, folyamatos jelenlétről. Az éveken keresztül tartó többdimenziós segítségnyújtás tud igazán változást hozni.

pályázhatnak ösztöndíjra. Évente tartunk találkozót a legmagasabb ösztöndíjat elnyerő gyerekekkel – ez sajnos idén a járvány miatt elmaradt –, 4,5 feletti átlagnál ez legalább 13.500 forintot jelent. 2,5 feletti átlagtól lehet ösztöndíjat kapni (ott csak néhány ezer forintot), mert ez motiváló tényező lehet a gyerekeknek. 2010 előtt mindenki ugyanazt az összeget kapta, mi azonban sávosra alakítottuk az ösztöndíj rendszerét, mert értékelni kell a teljesítményt. Így lett motivációjuk, az első évben a gyerekek tíz százaléka kategóriát lépett. Közel 10.000 gyerek van a programban, és az egyetemisták között is egyre többeket találni, akik „Útravalósok" voltak. Itt is meg kell említeni, hogy nem pusztán a pénzről van szó, hanem mentorokat is kapnak a gyerekek. Maximum öt gyerekkel foglalkozik egy mentor, tehát tényleg személyre szabottan tudnak segíteni. A mentorok munkáját is el szoktuk ismerni, elképesztően csodálatos munkát tudnak végezni.

Rengeteg programmal, pályázattal, ösztöndíjjal és támogatással segítik a fiatalok tanulását. Hogyan működik a Tanoda-program?

A tanoda átvett program és innováció is egyben. Szintén civil kezdeményezésből nőtte ki magát, és hasonló utat járt be, mint a Gyerekházak. A hazai kezdeményezéshez egy ponton terveztünk uniós programot, és amikor azt láttuk, hogy kialakult belőle egy stabil szolgáltatás, hazai finanszírozásúvá tettük.

A tanoda egy iskola utáni tanulóközösséget jelent. Egy barátságosan berendezett közösségi hely, ahová a gye-

rekek be tudnak menni. Általános iskolás és középiskolás gyerekekről van szó, kamaszokról, abban a korban, amikor a hátuk közepére sem kívánják a tanulást, ezért az a cél, hogy legyen olyan pedagógus, olyan közösség, ahova szívesen mennek, és ahol felkészülnek a következő napra. Nem mehetnek felkészületlenül az iskolába, mert ha a tanár felszólítja őket, és nem tudnak válaszolni, kudarcélmény éri őket, és a második-harmadik ilyen alkalom után nem akarnak majd többet iskolába menni. Azokat is sikerül néha bevonni, akik már kimaradoznak; igyekszünk a kudarcélményeket átfordítani és megtalálni, hogy mi az, amiben ők sikeresek.

Hangsúlyos, hogy nemcsak tanulásról és a másnapra való felkészülésről van szó a tanodákban, hanem különböző területeken próbálgatják a gyerekek képességeiket, például sporttal, zenével, képzőművészettel. 184 tanoda van az országban, a leghátrányosabb helyzetű településeken, illetve városokban, ezekben közel 5300 gyereket tanítanak nap mint nap. Az állami támogatásukból táborokat is finanszíroznak, illetve van egy együttműködési megállapodásunk az Erzsébet-táborral, akik már második éve írnak ki pályázatot ingyenes táboroztatásra csak tanodáknak.

Külön program foglalkozik a roma lányok lemorzsolódásának megelőzésével. Milyen eszközökkel támogatja a fiatal lányokat a Bari shej program?

Elsősorban roma női példaképekkel. A tanodák kapcsán jutott vissza hozzánk az az információ, hogy bizonyos közösségekbe a szülők nem engedik el a 7–8. osztályos lányokat, mert féltik őket. Megkerestünk olyan szervezeteket, ahol roma nők foglalkoztak felzárkózási programokkal, és velük konzultálva azt láttuk, hogy tulajdonképpen roma lánytanodák működése lenne a megoldás. Mert ha csak lányok járnak oda, jobban elengedik a szülők a gyerekeket. Végül sikerült meggyőzni a szülőket, még kirándulásra is elengedték a lányokat, mert megbizonyosodtak arról, hogy tényleg a tanulásról van szó. Egy hazai modellprogram után uniós forrásból írtunk ki pályázatot, amire közel 89 szervezet jelentkezett. Indítottunk egy kiemelt támogatói programot is, ahol szakértők nyomon követték, hogyan zajlik a munka, és leszűrték a tapasztalatokat.

Nem mindenki számára evidens, hogy léteznek ezek a tradicionális, archaikus cigány közösségek. A lányok a saját nyelvüket beszélik, a saját viseletüket hordják, csak szoknyában járnak, és elkötelezettek abban, hogy családanyák legyenek. Azt szerettük volna elérni, hogy mielőtt családanyák lennének, szerezzenek végzettséget. Ez végül sikerült, és érettségi után volt, aki ugyanúgy férjhez ment és gyereket vállalt, de azzal, hogy lett érettségije, már a képzettség biztonságában van. Az is fontos, hogy ők már azt fogják a gyerekeiknek közvetíteni, hogy hozd egyensúlyba a családot és a tanulást. Az ő tradíciójuk kultúrkincs, amit nincs jogunk felülbírálni, viszont kötelességünk, hogy ezen belül megtaláljuk azokat a segítségeket, amelyeket úgy tudunk odaadni, hogy nem romboljuk szét a hagyománytisztelő kultúrát.

> Hangsúlyos, hogy nemcsak tanulásról és a másnapra való felkészülésről van szó a tanodákban, hanem különböző területeken próbálgatják a gyerekek képességeiket, például sporttal, zenével, képzőművészettel. 184 tanoda van az országban, a leghátrányosabb helyzetű településeken, illetve városokban, ezekben közel 5300 gyereket tanítanak nap mint nap.

Az oktatás területének segítése nem áll meg a közoktatásnál. Milyen programok segítik a hátrányos helyzetű fiatalok részvételét a felsőoktatásban?

Innovációink közé tartozik a Roma Szakkollégiumi Hálózat, amely 2011-ben indult el, először az egyházak és a Kormányzat összefogásával annak érdekében, hogy a cigányok köréből értelmiségi réteg nőhessen ki. A 2010 előtti időszakban is voltak ösztöndíjak, de nagyon korlátozott volt, hogy mire jelentkeztek a fiatalok, mert a társadalom által sugallt sztereotípiák alapján gondolkodtak. Ezt akartuk lebontani többek között azzal, hogy cigány és nem cigány fiatalokat helyeztünk el együtt a kollégiumokba. Minden egyház vállalta, hogy nyit egy kollégiumot, és oda toboroztak olyan cigány fiatalokat, akik már bent voltak az egyetemeken. Az egyezség az volt, hogy a kollégiumban lakók legalább 70 %-a roma származású legyen, de legyen köztük nem roma is, mert nem jó a homogén közeg; az együttlétük, az együttműködésük a lényeg. Jelenleg 11 roma szakkollégium működik az országban, 320 hallgató lakik bennük. Támogatott a lakhatásuk, mentorálást kapnak, illetve segítőket a kutatómunkájukhoz, diplomázásukhoz. Minden hétvégén valamilyen programon vehetnek részt, sokszor olyanokon, amelyeken önerőből nem tudnának – ne felejtsük el, hogy nagyon hátrányos helyzetű emberekről beszélünk. Kapnak ösztöndíjat is, amelynek feltétele, hogy valamilyen hátrányos helyzetű közösség segítését vállalják. Sok cigány szakkollégistánk tanodába jár mentorálni, visszaforgatják a tudásukat.

Sok esetben ezeknek a fiataloknak nincsenek barátaik, nincs kapcsolati tőkéjük, más közegből való ismerőseik. A Szakkollégium ezt is pótolja, megismerteti őket a világgal, tudósokkal, szakemberekkel, külföldre viszi őket, és segíti a nyelvtanulásukat is. Kinyílik előttük a világ, és el tudják hinni, hogy bármire képesek, így biztonsággal helyezkednek el a világban. Van köztük például orvos, operaénekes, kőolajkutató mérnök is.

A közfoglalkoztatás szintén fontos felzárkózást segítő eszköz. Milyen lehetőségeket ad ez a foglalkoztatási forma a résztvevőknek?

Alapvetően átmeneti lehetőségként érdemes tekinteni rá. 24 éves korig nem is lehet közfoglalkoztatásban dolgozni, pontosan azért, hogy ne a könnyebb utat válasszák a fiatalok, hanem válasszanak olyan szakmát, ami a jövőbe mutató. A közfoglalkoztatás inkább a szülőknek szól: ahol nagyon hiányos a képzettség, ott ez valóban mentőöv lehet. Sokszor nagyon méltatlanul beszélnek róla, pedig rengeteg településen értékteremtő közfoglalkoztatás van, csodákat tudnak tenni. Szerencsére egyébként csökken a közfoglalkoztatásban dolgozók száma.

A Felzárkózási Stratégiának része a kultúra támogatása, az identitás kialakulásának és megerősítésének segítése. Milyen programokat nyújt a Nemzetiségi-Roma Módszertani, Oktatási és Kulturális Központ és a Cziffra Művészeti Központ?

A Nemzetiségi Roma Központ a Gandhi Gimnáziumban jött létre, ami Európa egyetlen olyan roma nemzetiségi gimnáziuma, ahol beás és lovári nyelven is oktatnak, illetve ezek történetét, kultúráját is őrzik, tanítják. Lehetőségünk volt egy EU-s programból pénzt költeni erre a gimnáziumra, ahol így koncertterem, galéria, stúdió épülhetett, hangszereket, fellépő-viseletet vásároltak, és kaptak egy koncertbuszt. Azt gondolom, hogy a cigány kultúrának még csak egészen kis részét tudtuk felfedezni és megmutatni. Fontos, hogy minél több szakembert állítsunk be abba a munkába, hogy a cigány kultúrát az ország kincsévé tegyük. Sokaknak nem evidens, hogy nincs homogén cigány közösség, hanem több társadalmi csoportjuk van: az oláhcigányok, a beás cigányok és a romungró cigányok. Ennek a sokszínűségnek a megmutatása, és az általánosítás elkerülése is cél.

Mik a Kollégium Plusz modellprogram előzményei, eddigi tapasztalatai?

Három éve indítottuk el ezt a programot, amely szintén az innovációk közé tartozik. Azt tapasztaltuk az országot járva, hogy sok olyan gyerek van, akiknek a tanoda már nem biztos, hogy elegendő segítséget nyújt, mert például olyanok a lakhatási körülmények, hogy annak a határára kerülnek, hogy ki kell emelni őket a családból. Olyan is előfordul, hogy annyira messze laknak az iskolától, hogy nem tudnak bejutni, mert bár helyrajzi szempontból odatartoznak az adott településhez, de a település közepe és a lakóhelyük között 8-10 kilométer van. Sokszor nincs busz sem, az anyuka esetleg nem tudja elkísérni, mert a másik gyerek beteg. Ilyenkor előfordul, hogy azt mondják, nem baj, maradj itthon. Ezeknek a szülőknek sajnos nincsenek jövőbe mutató stratégiáik, nekik a napi problémákkal kell megküzdeniük, szó szerint egyik napról a másikra élnek.

Mielőtt ezeket a gyerekeket a gyermekvédelem gyerekotthonba helyezné, mi közbelépünk, megbízunk egy szakembert, aki megbeszéli a szülőkkel, hogy beköltözhessen a gyerek a lehető legközelebbi településen lévő kollégiumba. Így alakult ki a most még Kollégium Plusznak nevezett modellprogram, amit Gondoskodó Kollégiumnak fogunk hívni. Hétfőtől péntekig ott vannak a gyerekek, tanulnak, és hétvégére hazamennek. Nagyon fontos, hogy ne szakadjon el a gyerek a szülőktől. Egyelőre 9 ilyen kollégiumunk van, ahol több mint 250 gyerek lakik, és akiknek több mint a feléről tudjuk, hogy már gyerekotthonban lennének, ha nincs ez a program. Így most hétköznap a kollégiumban vannak, segítenek nekik a tanulásban, ha kell, hazaviszik őket hétvégére, és ha kell, elmennek értük, hogy biztosan eljussanak a kollégiumba. Olyan élményekben részesülnek, amelyekben másképp nem tudnának. Nagyjából úgy kell elképzelni, mint egy bentlakásos tanodát. Több helyen lenne szükség ilyen kollégiumokra, így ezt a programot is megpróbáljuk majd uniós forrás segítségével kiterjeszteni. Ha beválik, akkor megtaláltunk egy olyan fontos építőkövet, ami a szociálisan biztonságos életutat erősíteni tudja.

Gyakorlati eszközök az iskolai lemorzsolódás csökkentéséhez

Bemutatkozik a gyöngyösi Hatáspont Tanoda

Az Együttható Egyesület a gyöngyösi Hatáspont Tanodát 2014 vége óta működteti, előbb szakmai megvalósító partnerként, 2015-től pedig fenntartóként. A tanodában kis tanulói létszámmal dolgozunk, a célunk hátrányos helyzetű tanulók iskolai lemorzsolódásának csökkentése. Tevékenységünk szakmai fejlődésének érdekében 2018-ban nemzetközi kutatást bonyolítottunk le a gyöngyösi járásban, illetve Romániában, ezek tanulságai alapján pedig kutatási jelentést, valamint módszertani javaslatokat készítettünk, magunk és a szakmai közönség számára, az eredményeket nemzetközi konferenciákon is ismertettük. Az alábbiakban ezen kutatásról (továbbiakban LEADNFL-kutatás) olvashatnak részletesebben.

Szöveg: **Nagy Melinda**, a Hatáspont Tanoda vezetője és a LEADNFL projekt szakmai vezetője

Egy tanoda élete egészen másként alakul egy iskoláéhoz képest, s nem csak az eltérő gyermeklétszám miatt. A kulcskifejezés a differenciált oktatás, az egyéni szükségletekről való gondolkodás, amit az iskolában és bármilyen iskola utáni pedagógiai munkában jól lehet alkalmazni, amennyiben a szervezet humánerőforrása nyitott rá. Fontos kihangsúlyozni, hogy nem receptről van szó, vagy mindig, minden helyzetben biztos megoldásról, sokkal inkább a helyzetekre adaptálható eszközökről, kísérletezésről.

Tanodánkban nagy hangsúlyt fektetünk a közösségre, a gyerekek közötti kapcsolatok alakulásának támogatására, mert úgy véljük, hogy az iskolai sikeresség vagy sikertelenség egy másik terepen dől el: a puha képességek területén. A közösséghez tartozás érzése biztonságérzetet ad; a sikerélmények, a megbecsülés, a motiváltság érzése és a végzett tevékenységben a flow-élmény megjelenése kapcsolódik az együttléthez. Ennek egyik jele az aktív – azonban feltétlenül önkéntes – részvétel a tevékenységekben. A rendszeres, önkéntes részvételt, az aktivitást, a tanulni akarást, a feladatokkal való foglalkozást a választás szabadsága teszi lehetővé.

Egyéni felmérés és fejlesztési terv

A LEADNFL-kutatásunk alátámasztotta, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekeknél a tanuló és háttérének ismerete kulcsfontosságú a rendszeres iskolába járáshoz, sőt a tanulási motiváció építéséhez is. Hogyan végezhetjük a felmérést:

- elérés: a tájékozódás első lépése, kapcsolatba kerülés a gyerekkel, fiatallal
- tájékozódó beszélgetés a növendékkel
- szülővel/gondviselővel való kapcsolatfelvétel
- családlátogatás
- bizalomépítés – a gyerek és a család élettörténetének megismerése
- a gyermek és a család kapcsolati rendszerének megismerése
- a gyerek, fiatal motivációinak felmérése
- tanulási képességek, stratégiák, stílusok megismerése
- a gyerek önismeretével kapcsolatos információk gyűjtése
- a gyerek kortárs közösségbe való beilleszkedésére vonatkozó információk
- a családnak más szolgáltatókkal való kapcsolata
- az iskola elvégzéséhez szükséges kompetenciák mérése
- személyhez fűződő kompetenciák, pl. önbizalom, motiváltság felmérése
- a gyerek, fiatal megfigyelése a különböző irányított foglalkozások alkalmával

A LEADNFL-kutatás elemei azt mutatták, hogy a tanulók egy része nem érti az iskolai feladatokat, és a magyarázatokat sem. Ennek oka elsősorban abban rejlik, hogy a szülők maguk sem beszélnek választékosan, nem az iskola és a tanár nyelvét beszélik, miközben az iskola a saját kultúrköréhez tartozó tudásokat értékeli (*rejtett tanterv*). Sokaknak bizonytalanságot okoz, hogy mi a helyes viselkedés, helyes megszólalás az adott szituációban. A szabályokról való diskurzus, a szabályok okainak közös értelmezése mennyire a napi tanítási gyakorlat része? Ismét érdemes itt megemlíteni a LEADNFL-fókuszcsoport eredményeit, amelyben a szegregátumban élő fiatalok elmondták, hogy a szegregátum nekik egy biztonságos hely, ahol nem kell akadályokkal és kihívásokkal szembenézni, ellentétben a külvilággal és az iskolával. Ezért a nem biztonságos helyekre nem szívesen mennek, vagy a maguk eszköztárával próbálják az új környezetet számukra biztonságossá alakítani.

A felmérés során megszerzett információkra épül az a segítő, támogató folyamat, melyet egyéni fejlesztési tervben foglalhatunk össze. Az egyéni fejlesztési tervben a szerzett információk birtokában jól látható, hogy milyen erősségek és hiányterületek vannak egy-egy gyereknél. Az erősségekre gondolhatunk erőforrásként, amelyeket felhasználhatunk a fejlesztésben való részvételben motiváló tényezőként (pl. családi támogatás, társaságszeretet, rajzolás, kézműves tevékenységek kedvelése, informatikai érdeklődés, stb.) és építhetünk ezekre olyan feladatokat, amelyek az érdeklődést felhasználva valamilyen hiányterületet építenek.

Minden foglalkozás után van egy reflektív óraösszefoglaló vázlat, amelynek része, hogy mit terveztünk előre és mit tudtunk megvalósítani a foglal-

A kutatásról

A korai iskolaelhagyás az Európai Unió 2020-as stratégiájának egyik kiemelt témája, mivel számos kutatás bizonyítja, hogy nemcsak az egyén jóléte és munkaerőpiaci pozíciója függ az iskolai végzettségtől, hanem egy-egy ország versenyképességét is meghatározza az iskolázatlan réteg nagysága.

A ***LEADNFL – Tanult tehetetlenség: korai iskolaelhagyó fiatalok számának csökkentése a hátrányos helyzetű régiókban a nem-formális tanulás erejével*** című stratégiai projekt fókuszában a 14–22 év közötti hátrányos helyzetű fiatalok helyzete, a tanuláshoz és az oktatási rendszerhez való viszonya volt. A projekt kutatási fázisában 300 fő bevonásával Romániában és Magyarországon (150-150 fő) vizsgáltuk az iskolarendszerből való lemorzsolódás okát, melynek eredményeit három fókuszcsoportos vizsgálat egészítette ki. A kutatás lebonyolítását követően egy szakértői mobilitás keretében elemeztük az eredményeket, ennek eredményeként született meg a projekt kiadványa.

A részletes kutatási jelentés és fejlesztett módszertani anyag elérhető az alábbi oldalon:
https://drive.google.com/file/d/13jM6rOkQJyflPPyDIThXae9cMTM_2qlA/view

kozás során, a tanár benyomásai, tapasztalatai a foglalkozásról (elsősorban önkritikus jelleggel), személyes benyomások, a tapasztalt tanulói működés, amire reagáltunk a folyamat során, vagy ahogy reagálnánk a következő alkalommal. Ezt egyéni és csoportos foglalkozásokra, sőt gyakran a kirándulásokra is elkészítjük. A tevékenységek tapasztalatai és a megfigyelések szerves részét képezik az egyéni fejlesztési tervnek. A felmérés ebből következően sosem egy egyetlen alkalommal megírt teszt, hanem egy folyamat, amelyben a teszteket kiegészítik a megfigyelések, foglalkozások, beszélgetések tapasztalatai.

Esetmegbeszélést külön tartunk, havonta egy-két alkalommal. Úgy látjuk a tevékenységek és a kompetenciát felmérő tesztek alapján, hogy az iskola elvégzéséhez szükséges alapképességek terén vannak jelentős eltérések, vagyis abban, amit az iskola elvárna egy adott életkorban egy adott tananyag elsajátításához (pl. figyelem, kitartás, szövegértés és a magyar nyelv életkori átlagnak megfelelő ismerete, információkeresés, tanulási technikák ismerete). Emellett egyéb kompetenciák is eltérnek az intézmények elvárásaitól: önbizalom, asszertivitás, együttműködési képesség, tolerancia, kommunikáció, életkornak megfelelő önismeret, motiváció, nyitottság olyan dolgok iránt, amelyek éppen az érdeklődési körön kívül esnek, önálló döntéshozatalra való képesség, aktivitás, elköteleződés.

A fejlesztési terv akkor működőképes, ha a szervezeti kultúra is ehhez van alakítva. Ennek egyik eszköze az esetmegbeszélés, amikor időt szentelünk arra, hogy minden gyerekről, fiatalról beszéljünk azokkal a munkatársakkal, akik valamilyen módon foglalkoznak velük.

Közösség és csoportos munka

Az egyéni szükségletekre figyelemmel kell lenni nagyobb csoporttal való munka esetén is, a célokat érdemes olyan mezsgyén kijelölni, amely minden résztvevő számára közel megfelelő. A tanodában heterogén a csoport: életkorban, képességekben, körülményeiket tekintve nagyon különböznek a gyerekek, ezért a csoportos foglalkozásokat bontásban végezzük.

Eltérő életkorú közösségben a csoportmunkát lehet a képességek alapján szervezni, figyelembe véve a részvételi, tanulási motivációt is, amely szintén szervezőelve lehet a csoportnak. Ha a cél egy alacsonyabb motivációval rendelkező gyermek aktivitásának növelése, párba helyezhetjük olyan motiváltabb tanulóval, aki segítő szándékú és partner abban, hogy társát ösztönözze. Ezek a csoportbontások sosem állandóak, így a változással többféle helyzetben van lehetőségük az együttműködési képességet fejleszteni. Ha a foglalkozás témája inkább személyiség- vagy készségfejlesztés, akkor is az adott témában való jártasság és a részvételi motiváció lehet döntő szerepű.

Az iskolában a tanárnak kevés lehetősége van befolyásolni az osztály összetételét, munkáját nagymértékben kötik rugalmatlan szabályok, ennek ellenére lehetséges a csoportalkotás. Heterogén közösségben érdemes időt szánni a tudatos közösségépítésre. Természetesen ez nagy energiabefektetés, és tanítási órák keretében nehezen megvalósítható, később azonban megtérül, és hatékonyabb működést tesz lehetővé. A közösségépítés színterei lehetnek például a délutáni napközik és az osztálykirándulások is. Cél, hogy a résztvevőknek legyen lehetősége reflektálni, illetve a maguk életkori és nyelvi szintjén értelmezni, hogy mi és miért történt a foglalkozás alatt. A befektetés megtérül, mert egy őszinte közösség alakulhat ki, amelyben a tanárnak és a diáknak valós ismeretségen alapuló kapcsolata lehet, és a gyerekek egymáshoz való viszonya is befolyásolható. Közvetetten hatunk a tanulási motivációra, az iskolai részvétel gyakoriságára, a szülő iskolához való viszonyára; megelőzhető az iskolai kortárs agresszió, moderált teret kap a rangsorképző agresszió.

A LEADNFL-kutatás számos pontja azt mutatja, hogy Gyöngyösön a szegregátumban élő, lemorzsolódott tanulók problémái megfoghatók az eltérő szociokulturális háttér kapcsán. Ez nehezíti a közösségbe való beilleszkedést, felelős lehet az iskolai hiányzásokért és

a lemorzsolódásért. A nyelvi készségek, a szövegértés eltérő szintje – amivel nagy létszámú osztályokban frontális módszerekkel lehetetlen megfelelően foglalkozni –, a tanulási technikák hiánya – amelyek elsajátítása alapvető volna ahhoz, hogy a középiskolát el tudják végezni–, mind szükségessé tehetik a kiscsoportos munkát és a közösségépítést, már az alsóbb évfolyamokon is. Ha megnézzük Maslow szükséglethierarchiáját, jól látható, hogy a közösséghez való tartozás szükséglete nagyon erős motiváló erő, amire ráépül a megbecsülés és az önmegvalósítás szükséglete. Elfogadó közösség és integritás nélkül tehát a magasabb szintek fejlődése sem lehetséges torzulás nélkül.

Téma meghatározása, tananyag, módszerek

Minden szolgáltatásban – legyen szó ifjúsági klubról, ifjúsági cseréről, tanodáról, vagy iskoláról – vannak olyan kötöttségek, amelyeket figyelembe kell venni, amikor az anyagot összeállítjuk, megtervezzük. Mégis, amennyire csak lehet, a téma meghatározásánál szintén érdemes a felmérésekre, vagyis a célcsoport igényeire támaszkodni. A tanulási motivációt, az elsajátítás mértékét, a tanulási folyamat tudatosítását nagyban befolyásolja az, hogy mennyire áll az adott közösséghez közel a téma. Általában könnyebb még kevéssé népszerű témákat is feldolgozni úgy, hogy ha időről időre a témameghatározásba a gyerekeket, fiatalokat bevonjuk.

Visszajelzés

A tanári hatékonyság és eredményesség mutatóit azon a mezsgyén kellene mérni, hogy az egyes kompetenciák hogyan integrálódnak egymásba, mennyire képes a gyerek, fiatal összefüggéseket meglátni, értelmezni és azok alapján analógiákat, asszociációkat létrehozni.

A visszajelzés folyamatos az egész tevékenység során *(formatív értékelés, amely nem zárja ki a kritérium-orientált, érdemjeggyel történő értékelést)*. Kiemeljük, hogy a gyerekek, fiatalok a fejlesztő szakembernek helyzetükből adódóan sokszor nem mernek őszinte szóbeli visszajelzést adni, ezért szükséges erre külön bátorítani őket. Előfordulhat, hogy negatív, meglepő, csalódást okozó vagy adott esetben sértő visszajelzést kap a pedagógus. Fontos különválasztani a kifejezésmódot, és végiggondolni, mi lehet az oka a reakciónak vagy egy gyenge eredménynek, mennyire vagyunk mi annak részesei. Célszerű később egy átgondolt viselkedéssel reagálni. A LEADNFL-kutatásban egészen egyértelműen megmutatkozik, hogy a lemorzsolódó fiatalok egy részénél az iskolai viselkedés, a tanárral való rossz viszony is hozzájárult ahhoz, hogy eltávolodtak az iskolától.

Keretek

A keretek meghatározása minden közösségépítő és fejlesztő foglalkozás legfontosabb eleme. Megadja a résztvevők egymáshoz való viszonyát, az időt, a teret, a módszereket, amely jól látható, érzékelhető a résztvevők számára. Ha a keret nem működik, nem működik a csoport sem.

Egy 30 fő feletti ifjúsági program esetében a keretek magukba foglalják a résztvevők integrációját. Az együttműködéshez szükséges a minimális ismeretségek kialakítása, a bizalom megteremtése, a kimeneti célok megértése, az egyéni motivációk felismerése. A keretek része a szerepek tisztázása, a közös szabályalkotás: például egymás meghallgatása, a pontosság, a tisztelet, a késéshez való viszony, a titoktartás, egymás minősítésének kerülése. Ezek természetesen a foglalkozásvezetőre is vonatkoznak. Az elvárások és félelmek tisztázásakor kiderül, hogy miért van jelen a fiatal, mit szeretne ebből a programból tanulni, és mi lenne az a szituáció, ami kellemetlenül érintené, amiben segítségre van szüksége. Előre meghatározott témákkal célszerű dolgozni, amelyek közül a résztvevők választhatnak olyat, ami érdeklődésüknek megfelel, erről a kiscsoportjukon belül közösen kell döntést hozniuk, és a mentori folyamat során a mentor is csak javaslatokkal él, amelyek a fiatalokat gondolkodásra késztetik, választásra ösztönzik. A témák feldolgozása során a mentorok mindig törekedtek arra, hogy a fiatalokat jobban megismerjék, és a felhasznált példákkal

az esetleges élethelyzetük, gondolataik, munkaerőpiaccal kapcsolatos félelmeik mentén foglalkozzanak, építsenek a résztvevők tapasztalataira. Így kerülhetnek be például olyan gyakorlatok, mint az állásinterjú, az önbemutatás és énmárkaépítés témakörei.

Olvasástechnika csoportfoglalkozás a tanodában

3–4 fős létszámmal hatékonyabbak, könnyebben kezelhetők a gyerekek, nagyobb esély van az együttműködésre. Az olvasástechnika csoportfoglalkozás céljai:

- olvasás megszerettetése, olvasóvá nevelés,
- olvasási képesség fejlesztése (kifejező és értő olvasás fejlesztése),
- együttműködési képesség fejlesztése,
- önbizalom, önismeret, önkifejezés képességének fejlesztése,
- tolerancia növelése, érzékenyítés,
- várakozás képességének kialakítása,
- figyelem fejlesztése,
- műveltség fejlesztése.

A résztvevők kiválasztásának szempontjai:

- felmérések eredményei: szövegértési és hangos olvasási képességek,
- életkor és érdeklődés,
- tanulási motiváció,
- részvétel a tanoda egyéb foglalkozásain.

Néhány alkalmazott javaslat, eszköz, módszer, ami kimaradt

- A foglalkozáson feldolgozott szövegek nem iskolai kötelező olvasmányok, és a részt vevő gyerekek is hozhatnak olyan olvasmányt, amivel szívesen foglalkoznának.
- A gyerekek aktívan alakítják a foglalkozást, például a foglalkozás kereteinek, szabályainak kialakításával, írott formában, ami bármikor újraalkotható.
- A részvétel önkéntes, a csoporttagok cserélődnek, nincs egy állandó csoport.
- A részt vevő gyerekek valamilyen jutalmat kapnak, ami motiválja őket, és a jutalmat ésszerű keretek között saját maguk határozhatják meg és választhatják ki.
- Az értékelés módja jól látható, érthető.
- A jutalom mindig csak a közösségnek jár, nem egy-egy kiemelkedően teljesítőnek, és csak abban az esetben, ha minden egyes csoporttag úgy ítélte meg a foglalkozás végén, hogy elégedett volt az együttműködésükkel. Az aktivitással a versenyzés elkerülése és a közös győzelem megélése a cél.
- Nincs büntetés és fegyelmezés, senki nincs a foglalkozásról kiküldve, elbocsátva; amikor valaki nem tartja magát a szabályokhoz, a foglalkozásvezető felhívja erre a figyelmüket, majd hallgat egészen addig, ameddig a csoport minden egyes tagja ismét képes fókuszálni a figyelmét. Ennek következtében az a tapasztalat, hogy a részt vevő gyerekek egymást utasítják rendre.

- A foglalkozásokon mindig van kezdő és zárókör, ezek célja a lelki megérkezés és a folyamat lezárása. Ilyenkor megoszthatják azokat a gondolatokat, amelyekkel a foglalkozásra érkeztek, a zárókörön a foglalkozás tartalmára, a foglalkozásvezető működésére vonatkozóan adhatnak visszajelzéseket, javaslatokat tehetnek változtatásokra.
- A foglalkozás a résztvevők igényeihez igazodik, egyensúlyban a fejlesztési célokkal.

Irodalomjegyzék:

Bábosik Z. (2004): Diesterweg és Herbart pedagógiájának összevetése. In: *Új Pedagógiai Szemle*, 54 (2) 113–116. **http://epa.oszk.hu/00000/00035/00079/2004-02-mk-Babosik-Diesterweg.html** (Utolsó letöltés: 2017. 10. 30.)

Csíkszentmihályi M. (1991): A munka mint áramlat. In: Csíkszentmihályi M. (1991): *FLOW – Az áramlat. A tökéletes élmény pszichológiája*, 71–79. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Ez tényleg működik!

Interjú Révész Lászlóval, a Komplex Alapprogram szakmai vezetőjével

A Komplex Alapprogram célja, hogy csökkentse a korai iskolaelhagyók számát az élménypedagógia eszközeivel. A program szeptemberben lépett harmadik tanévébe, immáron nagyszámú iskolában tanítanak az újfajta módszertan alapján. A programról, az eddigi tapasztalatokról, a jelenlegi helyzetről és a jövőbeli tervekről Révész László szakmai vezető beszélt lapunknak.

Szöveg: **Indri Dániel Janisz** | Fotó: Balla Bence, Kakuk Dániel

Hogyan mutatná be a programot annak, aki esetleg még nem ismerné?

Ez a program a meglévő iskolai gyakorlatra épül. Úgy támogatja a pedagógusokat, hogy a mindennapi munkájukban segíti őket, hiszen mindennap felmerülhetnek olyan általános nevelési és pedagógiai vagy módszertani problémák, amelyek a pedagógusok eredményességét is meghatározzák. Jellemzően a heterogén tanulócsoportokban megvalósuló oktatás a fő cél, hiszen ha azt állítjuk, hogy egy osztályban hasonló tudású tanulók ülnek, az nem teljesen igaz, mivel eltérő képességekkel, szociális háttérrel és motivációval is rendelkeznek. A programban ezért a differenciálásra helyezzük a hangsúlyt.

Egy európai uniós projektről beszélünk, melynek egyik fő célkitűzése, hogy a korai iskolaelhagyók száma 2020-ra 10 százalék alá csökkenjen. Hogyan tudja segíteni ezt a program?

Valóban, a Komplex Alapprogram egy Európai Unió által finanszírozott projekt, az EFOP-3.1.2. kiemelt projekt keretében valósul meg, amely a korai iskolaelhagyás megelőzése érdekében az ún. prevenciós célú stratégiákat alkalmazza; célunk a megelőzés. Tehát nálunk nem az intervenció vagy a kompenzáció a fő cél, azaz, hogy a lemorzsolódott tanulót segítsük vissza az oktatásba, hanem azokkal foglalkozunk, akik ezen folyamat előtt állhatnak, és éppen az a célunk, hogy ez ne történjen meg.

A játékos, élményszerű módszerek integrálása mellett a Komplex Alapprogram a kooperatív technikák irányába is igyekszik elmozdulni. Mit jelent ez pontosan?

Teljesen így van. Az egyik célkitűzésünk az volt, hogy a tanulót aktívan vonjuk be a tanítási órákba, és ne passzív résztvevője legyen a tanóráknak. Itt lényegében az élménypedagógia módszereit alkalmazzuk olyan – alapvetően játékos – óraszervezési módokon keresztül, amelyek segítik a tanulót abban, hogy pozitív élményei legyenek. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy játékkal váltjuk ki a tanulást, hanem csupán azt, hogy olyan környezetbe ágyazzuk a tanulási folyamatot, amitől szeretni fogja a tanórákat. A differenciálás, illetve a kooperativitás viszont itt jelenik meg, hiszen ez nagyon fontos eleme a programunknak: a tanuló tudásszintéjéhez, képességeihez mért feladatokat kap.

Kidolgoztunk egy technikát, ez tekinthető az egyik alappillérünknek. E szerint első körben csoportmunkában dolgozzák fel a tananyagot a diákok. A foglalkoztatási forma második részében egyéni feladatot kapnak a tanulók. Lényegében itt jelenik meg a differenciálás, hiszen jelentősen tudásszintfüggő, hogy ki milyen feladatot kap. Még ennél is fontosabb, hogy a feladat végén személyre szabott visszajelzést, értékelést is kap a tanuló, ami abban segíti, hogy lássa, mely területeken szükséges még fejlődnie, kiemelve, hogy mi az, amiben jól teljesített.

A harmadik „komplexes" tanév hány iskolával kezdődött?

Az elmúlt időszak sajnos elég hektikusra sikeredett, a programba bevont iskolák számát mégis sikerült a tervek szerint alakítanunk, és már több mint 500 iskola pedagógusai vettek részt az Eszterházy Károly Egyetem képzésein. Ugyanakkor fontos, hogy a Szegedi Tudományegyetem, illetve a Nyíregyházi Egyetem mint konzorciumi partnerek is képeznek, mostanra ők is 60-60 iskola pedagógusainak tartottak képzéseket, úgyhogy ma nagyjából 650 iskola szervezi meg tanóráit a Komplex Alapprogram szerint.

Ezek főként hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetű térségekben elhelyezkedő iskolák?

Érdekes a megoszlása ezeknek az iskoláknak: valóban nagyobb arányban vannak ilyen régiókból iskolák, ugyanakkor egy országos lefedettségű programról beszélünk, ennek megfelelően az Eszterházy Károly Egyetem a Közép-magyarországi régióban – köztük Pest megyében – is képez, sőt, az indikátorszámaink fele, több mint 4000 pedagógus ebből a régióból érkezik.

A Komplex Alapprogram adott iskolában történő bevezetéséhez szükséges a módszertant megtanító képzések elvégzése. Ezeket a jelenlegi járványhelyzetben hogyan tudják megtartani?

Alapvetően hét képzéssel indultunk, ebből kettő, a Komplex Alapprogram Koncepció (KAK) és a Differenciált fejlesztés heterogén tanulócsoportokban (DFHT) módszertani képzések kötelezőek. Ezek alapozzák meg a programot, lényegében ezek nélkül nem fogják tudni jól alkalmazni az iskolák. Emellé jön az öt alprogramunk képzése, melyekből választani lehet. Eredendően blended képzéseink voltak, melyek két kontakt és egy távoktatásos alkalmat foglaltak magukba, viszont az elmúlt időszakban a veszélyhelyzet, illetve az iskolákban lévő korlátozások kizárták ezt a típusú képzésmegvalósítási módszert. Így az összes képzésünket átdolgoztuk távoktatásos formára, ezeket akkreditáltattuk is. Annyi a különbség, hogy a képzőink egyfajta támogató, segítő szerepre váltottak és online menedzselik azt a tanulási folyamatot, amit korábban személyesen. Érdekes, hogy a pedagógustársadalom nagyon jól reagált erre a váltásra, a kezdeti bizonytalankodás után, március végétől az érdeklődés fokozatosan megerősödött a távoktatásaink iránt.

> Az egyik célkitűzésünk az volt, hogy a tanulót aktívan vonjuk be a tanítási órákba, és ne passzív résztvevője legyen a tanóráknak. Itt lényegében az élménypedagógia módszereit alkalmazzuk olyan – alapvetően játékos – óraszervezési módokon keresztül, amelyek segítik a tanulót abban, hogy pozitív élményei legyenek.

Hogyan tudják támogatni a részt vevő iskolákat a program során?

A Szakmai Támogatórendszerünk megmaradt, sőt, az elektronikus szakmai támogatást erősítettük. Itt online módon van lehetőség a szakmai támogatóinkkal folyamatosan egyeztetni, tehát skype-os, messengeres hívásokkal, e-mailes formában. Emellett Elektronikus Szakmai Támogatórendszerünk része egy olyan felület (e-SZTR), ahol a pedagógusok adekvátan tudnak több mint 40 témakörben kérdést feltenni, illetve ezekre minőségbiztosított választ kapnak.

Nemrégiben újabb iskolák nyerték el az Élménysuli címet. Mit jelent élménysulinak lenni?

Élménysuli címünk egy kiválósági díj. A program fejlesztésekor tudtuk, hogy az iskolák eltérő módokon fogják tudni megvalósítani a programot, így célunk volt, hogy megnézzük, melyek azok az iskolák, ahol a program elemeit maradéktalanul alkalmazzák; ők nyerhetik el ezt a kitüntető címet. Ebben a tanévben – a tavalyihoz hasonlóan – 14 új intézmény kaphatta meg az Élménysuli címet. Nagyon fontos, hogy a címet egy évre lehet elnyerni, az nem örökre szól. A tavalyi 14 Élménysuliból idén 11 iskola meg is újította a címet, tehát jelenleg 25 Élménysuli van az országban.

Ez akkor mindenképpen egy jó visszajelzés is a program sikerességéről.

Igen, hiszen nem tudhattuk, hogy idén fognak-e újra jelentkezni az iskolák, megmarad-e a motiváció. A mostani arány igen kedvező, és azt bizonyítja, hogy ez jól tud működni.

Lehet tudni, hogy a gyerekek hogyan viszonyulnak a programhoz? Egyáltalán tudják mérni a program hatékonyságát?

Van egy mérés-értékelés munkacsoportunk, amely évente háromszor is monitorozza a tanulók visszajelzéseit, egyszer a tanév elején, egyszer év közben, illetve a tanév végén. Megkérdezik például, hogy miként érezték magukat a programban, felmérik, milyen motivációs háttérrel rendelkeznek. Kedvező visszajelzéseink vannak egyébként a tanulók részéről, dedikáltan már ők is meg tudnak különböztetni egy DFHT-s órát, egy alprogrami foglalkozást és egy hagyományos, frontális tanórát. Ez azért fontos, mert a gyerekek nem tanulnak didaktikát vagy óraszervezést, és mégis, a saját tapasztalataikból azt szűrik le, hogy sokkal jobban érzik magukat egy DFHT-s tanórán, mint egy hagyományoson.

A Komplex Alapprogram 2021 szeptemberéig tart. Mi a célkitűzésük a program végére?

Projektes szemmel nézve az indikátorok teljesítése, ami a teljes projekt esetén 35.000 pedagógust jelent konzorciumi szinten. A jelenlegi járványhelyzetben az indikátorok teljesítésére nagyobb figyelmet kell fordítanunk a korábbiaknál. További iskolák bevonása is cél, eredetileg 350 iskolát terveztünk, ezt már most jóval meghaladtuk, de szeretnénk minél több iskolát bevonni, és bízunk benne, hogy lesz Komplex Alapprogram 2.0 – ez a következő uniós finanszírozási ciklus függvénye. Hasznos lenne a középiskolákba is bevinni a programot, és szintén fontos lenne az óvodai nevelési programba való bekerülés.

Ha cikkünket olvasva egy pedagógus kedvet kap hozzá, és szeretne a Komplex Alapprogram módszertana alapján tanítani, mit kell tennie?

Keresse fel honlapunkat, a **komplexalapprogram.hu** oldalt, az Országos Pedagógusképző és -továbbképző Központunk pedig várja a jelentkezést! Első lépésnek javaslom, hogy végezzék el képzéseinket, ekkor azonnal hozzáférést kapnak Tudástárunkhoz, ahol már több mint 4000 olyan dokumentum, óraterv és foglalkozásterv található meg, amelyek segítik munkájukat. Emellett 95 nyomtatott kiadványunk jelent meg ezidáig, úgyhogy arra biztatok mindenkit, próbálja ki a módszert, hiszen a saját tapasztalatain keresztül fogja érezni, hogy ez tényleg működik!

Bánk bán
200 éve jelent meg kultúrkincsünk gyöngyszeme

Szöveg: **Katona András**, a Magyar Történelmi Társulat Tanári Tagozata elnökségének tagja

Bérlet KASSÁN. Szünés.

Ma Szombaton Februárius' 16-d' napján 1833.

A' NEMZETI DALL, ÉS SZÍNJÁTSZÓ-TÁRSASÁG ÁLTAL

UDVARHELLYI MIKLÓS' részére

fog előadatni:

BÁNK-BÁN.

Itt még soha nem adatott nagy Nemzeti Dráma 5 Felvonásban. Szerzette Katona Jósef.

SZEMÉLYEK:

Nagyságtokunk, minden Rendes, 's Karban levő Pártfogóinak

Udvarhellyi Miklós,
Nemzeti Színház és Dallok.

A' Cassa kinyittatik két fertály hatra. — Kezdödik hetedfél órakor, vége 9kor.

Katona József drámája és annak története, sőt üzenete is közismert, hiszen valamennyien tanultunk/tanulunk róla az iskolában. Története tökéletes bizonyítéka annak, hogy a remekmű nem mindig kapja meg azonnal azt az elismerést, ami jár neki. Kezdődött azzal, hogy a dráma az *Erdélyi Múzeum* 1815-ös pályázatán nem kapott semmilyen elismerést – bár az is lehet, hogy meg sem érkezett. Öt évvel később, 1820-ban nyomtatásban megjelenhetett ugyan az 1819-ben átdolgozott végleges változat, de 13 évig kellett várni arra, hogy Kassán színre kerüljön a darab. Ezt Katona már nem érhette meg.

Az 1833-as ősbemutató visszhangtalan maradt, majd Kolozsvár, Buda és Debrecen után 1839-ben „került fel" Pestre a dráma, mely 1845-től lett a Nemzeti Színház műsorának része, miközben megvívta a maga harcát a gyűlölt cenzúrával. Még *Széchenyi* is így ír a naplójában, amikor 1839-ben látta a drámát: *„Felfoghatatlan, hogy a kormány hogy engedhet ilyen esztelenséget játszani. – Rossz, veszedelmes tendencia."* Az igazi elismerést a forradalom napjaiban kapta meg a dráma. A március 15-i díszelőadás még félbeszakadt a forradalmi események miatt a Pesti Magyar Színházban, mely ekkor már Nemzeti Színházként működött az akkori Kerepesi út és Országút, azaz a mai Múzeum körút és Rákóczi út sarkán. Így a művet a forradalom győzelmét követően csak március 23-án adhatták elő teljes terjedelmében. 1861-ben Erkel Ferenc dolgozta fel operává *Egressy Béni* szövegkönyve alapján, és az önkényuralmat követően mindkét mű haladhatott a maga rögös, de alapvetően diadalútján.

Katona József *Bánk bán* című tragédiája két fontos problémát vet fel: az egyén személyes konfliktusait és az egyén és társadalom viszonyát. Ezek az életérzések a XXI. században ugyanúgy meghatározzák világunkat, mint Bánk nagyúr és Katona korában.

„Itt-itt-itt a világ,
a könnyek eltakarják ezt előlem,
Nincs a teremtésben vesztes, csak én!
Nincs árva más több, csak az én gyermekem!” – halljuk Bánktól a tragédia végén.

A mű fokozatosan – ahogy *Schöpflin Aladár* fogalmazott – „hazafias alkalmakra való ünnepi játék”-ká merevedett, és vissza-visszatérő vita tárgya lett az átdolgozása. A XX. században, sőt legújabb századunk elején is többen a szöveg korszerűsítésével igyekeztek a darab örök üzeneteit közelebb hozni a kortársakhoz. Már *Vörösmarty* is szóvá tett szövegbéli hibákat, de az első átdolgozó – akkor nem kis vihart kavarva – egy színházi ember, *Hevessy Sándor* volt, aki az 1920-as években próbálkozott korszerűsíteni a drámát. A kirobbant Bánk bán-vita az országgyűlésig is eljutott, majd az 1930-as években *Németh Antal* öltöztette új köntösbe a drámát. *Illyés Gyula* az 1970-es években vállalkozott Katona szövegének az átformálására; 2011-ben Kecskeméten *Szabó Borbála* és Békéscsabán *Zalán Tibor* ültette át mai nyelvre a darabot, 2019-ben pedig *Nádasdy Ádám* tette ugyanezt prózában – változó eredménnyel. Számos néma- és hangosfilm, valamint tévéjáték készült a XX. század eleje óta a dráma és az opera adaptációjából. De leginkább nagyszerű színházi előadások születtek, nemcsak Budapesten, a Nemzeti Színházban, hanem Miskolcon, Kolozsvárott, Pécsett, Sepsiszentgyörgyön, Komáromban és Kassán is.

Tehát a *Bánk bán* igazi nemzeti színmű maradt, mely túlélt minden rendszer- és kurzusváltozást. A dráma az első száz évében inkább a színészeké volt, többen választották jutalomjátékul. A második száz év viszont a rendezőké, akik bátran „belenyúlnak” az előadásokba, bár ekkor is nagyszerű színészi teljesítmények születtek. Az viszont egyértelmű, hogy a *Shakespeare* és *Schiller* nyomdokain járó drámaíró Katona olyan emberi és közösségi érzelmeket szólaltat meg – igaz, vitatható történelmi háttérrel –, mint hatalomvágy, becsületérzés, szerelmi féltékenység, a gyermek szeretete, lovagiasság, hálaérzet, honvágy, nemzeti identitás és öntudat, valamint idegengyűlölet. Ki tagadná ezek aktualitását a mű bicentenáriumának évében?!

Katona József. Barabás Miklós litográfiája (Forrás: Wikipedia)

Iránytű

Összeállította: **Németh Gábor**

Megjelent az Európai Bizottság *Oktatási és Képzési Figyelő* című kiadványa

Az Európai Bizottság minden évben jelentésben értékeli a tagállamok oktatási rendszerét. Az idei jelentés megállapítja, hogy Magyarország az európai uniós átlagon felül költ oktatásra, és hogy a magyar iskolákban kevesebb diák jut egy tanárra, mint az európai átlag. Kiemeli továbbá a hazánkban 2018-ban végrehajtott iskolai infrastruktúrafejlesztési programot. A kiadvány erősségként emeli ki, hogy a négyéves korú magyar gyermekek 95,7%-a részt vett az óvodai nevelésben, az Európai Unió átlaga ezen a téren 94,8%. Hangsúlyozza továbbá, hogy a roma gyermekek a régióban Magyarországon járnak a legmagasabb arányban óvodába (2016-ban ez az arány 91% volt), amit a jövőbe való jó befektetésként értékel. A kiemelt indikátorok közül látható, hogy a korai iskolaelhagyás mértéke a legutóbbi mérés szerint 11,8%-os volt, ami az egy évvel korábbi eredményhez képest 0,7%-os javulást mutat.

A jelentés a 2018-ban már publikált PISA-eredmények alapján mutatja be a matematikából, szövegértésből, illetve természettudományos területen alulteljesítők arányát, ami kis mértékben valóban elmarad az európai uniós átlagtól, amely egyébként a Bizottság ambiciózus célkitűzései ellenére ugyancsak romló tendenciát mutat. A kiadvány azt a tényt ugyan nem említi meg, hogy a magyar eredmények a 2015-ös méréshez képest minden téren javultak, arra azonban ismét felhívja a figyelmet, hogy hazánkban hagyományosan nagy a családi háttér szerepe az oktatás eredményességében. A jelentés elismeri ugyanakkor, hogy Magyarország az európai uniós átlagon felül költ oktatásra: a 2018-as költségvetési adatok szerint az EU-tagállamok arányaiban a GDP 4,6 %-át, míg a hazai költségvetés az 5,1%-át fordította oktatásra. A kiadvány elismerően szól továbbá a 2018-ban végrehajtott iskolai infrastruktúrafejlesztési programról.

A jelentés bemutatja az elmúlt években a magyar köznevelési rendszer digitalizálásáért megkezdett folyamatokat, így a Digitális Oktatási Stratégia végrehajtása érdekében hozott intézkedéseket, a 2015-ben elindított Digitális Témahetet, valamint elemzi a járványügyi helyzetben végrehajtott tantermen kívüli, digitális munkarendre való átállást. Az Európai Bizottság megállapítja, hogy a magyar köznevelésben kedvező a tanuló-pedagógus arány, így az ebből levezethető pedagógusellátottság: Magyarországon 10,2 tanulóra, míg az Európai Unióban átlagosan 13,6 tanulóra jut egy pedagógus. Ennek kapcsán azt is megállapítja a kiadvány, hogy a magyar köznevelésben túl magas az iskolák száma, és a gyermekszám csökkenése miatt az elmúlt években nőtt a kihasználatlan kapacitás. A jelentés felhívja a figyelmet a pedagógusok idősödésére, beszámol továbbá az iskolai erőszak visszaszorítása érdekében felállított Iskolaőrségről is. A Bizottság a köznevelés terén elsősorban a digitális kompetenciák fejlesztése, az oktatáshoz való egyenlő hozzáférés, valamint a bölcsődei kapacitások további kiépítése terén fogalmaz meg javaslatokat Magyarország kormánya számára. (EMMI)

Megtartják az Educatio szakkiállítást

Új helyszínen és más időpontban tartják meg a továbbtanulók nagyrendezvényét, az Educatio Nemzetközi Oktatási Szakkiállítást, amelyet így január 21. és 23. között az online térben lehet majd követni – tudatták a szervezők. *Maszlavér Gábor* főszervező a közleményben emlékeztetett: huszonegyedjére hozzák tető alá a kiállítást, ahol a diákok tájékozódhatnak a továbbtanulással és egyéb képzési lehetőségekkel kapcsolatban, és ahol közvetlenül a számukra szimpatikus intézmény tanáraitól, hallgatóitól kérdezhetnek.

A 2021-es rendezvény azonban a járvány miatt számukra is olyan újdonságot hoz, amelyre nem volt példa az elmúlt két

évtizedben: az információkat a fizikai tér helyett chatszobás találkozások által lehet begyűjteni a tanároktól – tájékoztatott a főszervező. A továbbtanulni vágyók így biztonságosan, az online térben, mégis személyesen informálódhatnak egyetemi szakokról, a bekerülés feltételeiről, a vizsgaidőszak sajátosságairól, valamint képzésekről, gyakornoki programokról, nyelvtanulási vagy Erasmus-lehetőségekről. Az esemény a részt vevő intézmények, kiállítók számára is innovatív lehetőséget kínál, hiszen itt újra közvetlenül, mégis kockázatmentesen lehet kapcsolódni a Z generációval – tette hozzá Maszlavér Gábor. Létrehoztak egy olyan, böngészőből futtatható, többnyelvű programot, amely képes egyszerre több száz stand és több ezer látogató kiszolgálására. Az Educatio Közép-Európa legnagyobb oktatási kiállítása, a rendezvényen tavaly 200 szervezet állt majdnem 55 ezer látogató rendelkezésére – olvasható a közleményben. (MTI)

Öt vizsgaközpontban lehet online nyelvvizsgázni

Az előírt feltételeknek megfelelő öt vizsgaközpont kapta meg az akkreditációt az online formában, személyes érintkezés nélkül szervezhető nyelvvizsgáztatáshoz. Közreműködésükkel jelenleg hat nyelvből szerezhető általános nyelvvizsga-bizonyítvány akár otthonról is. A kényelmes és korszerű megoldást tavasszal veszélyhelyzeti intézkedésként kínálhatták a szolgáltatás nyújtására felkészült vizsgaközpontok: a támogató szabályozásnak köszönhetően az mostanra beépült általános gyakorlatukba.

A koronavírus-járvány első hulláma nyomán, a tavaszi járványügyi veszélyhelyzet idejére bevezetett lehetőség népszerűnek bizonyult. Májustól augusztus közepéig mintegy hétezer online nyelvvizsgát tettek, közel ötezret sikeresen. A kormány a nyár végén döntött arról, hogy a megfelelően felkészült vizsgaközpontok újabb határidő meghatározása nélkül, a továbbiakban is szervezhetnek online nyelvvizsgát. A központoknak biztosítaniuk kell az elektronikus nyelvvizsgák szabályszerű lebonyolításához szükséges technikai feltételeket. Alapvető elvárás a vizsgázó megbízható azonosítása, a vizsgázó és a vizsgaközpont közötti informatikai kapcsolat folyamatos fennállása. A vizsgaközpontoknak egyértelműen ki kell zárniuk annak lehetőségét, hogy a vizsgázó mástól származó, meg nem engedett segítséget vegyen igénybe.

Az akkreditált nyelvvizsgaközpontok és az elérhető nyelvek teljes listája az OH honlapján olvasható: **https://nyak.oh.gov.hu/doc/akk_vizsgakp.asp**. (ITM)

Nemzetközi nap az iskolai erőszak és zaklatás ellen

Az UNESCO a tanulók közti, illetve a tanulókkal szembeni erőszak megelőzése érdekében nemzetközi napot hívott életre, amit ezentúl minden év novemberének első csütörtökén tartanak. Az idei rendezvény kiemelt témája: „Együtt az iskolai zaklatás ellen”. A tanulók közötti bántalmazás nem új jelenség. Az iskolai erőszak és az internetes zaklatás (bullying) is kihat az áldozatok személyiségének fejlődésére és teljesítményére, rombolja az iskolai közösségeket, illetve az oktató-nevelő munka eredményességét.

A PISA-felmérés alapján Magyarországon nem haladja meg az iskolai erőszakos esetek száma a világ legfejlettebb országait tömörítő OECD átlagát. Azért, hogy ezek tovább csökkenjenek, az Emberi Erőforrások Minisztériuma a 2010-es évektől számos programot indított az iskolai bántalmazás és az online zaklatás megelőzésére. Ezek közül kiemelendő az iskolapszichológusi hálózat folyamatos bővítése, a digitális gyermekvédelmi stratégia elfogadása és az abban foglalt intézkedések megvalósítása, a köznevelésben tanulók konfliktuskezelési készségeit fejlesztő ENABLE pedagógus-továbbképzési program, vagy a tanárok problémakezelési készségeinek fejlesztésére törekvő Mentálhigiénés Alapképzés Program megvalósítása. A legutóbbi kormányzati kezdeményezés egy olyan eszköztár létrehozását célozta meg, ami az online térben a tanulók pozitív viselkedésnormáinak kialakítását, és a tanítási folyamat során a pedagógusok online zaklatás elleni fellépését támogatja.

Az iskolai erőszak ugyanakkor a pedagógusok ellen is irányulhat. Mivel a kormány elítéli az erőszak minden formáját, ezért indította el idén szeptemberben az Iskolaőr programot. Ennek részeként mintegy félezer köznevelési és szakképzési intézményben vigyáz a rendre iskolaőr, aki segít a járványügyi szabályok betartatásában is. Az elmúlt két hónapban több olyan visszajelzés érkezett a tankerületekhez, hogy a felkészült iskolaőrök fontos szerepet töltenek be a konfliktusok megelőzésében, tevékenységüknek köszönhetően kifejezetten csökkentek a diákok közötti konfliktusok és javult az iskolai fegyelem. (EMMI)

Pályázatok

Összeállította: **Németh Gábor**

Polygon pályázat matematikából

A Szegedi Tudományegyetem Bolyai Intézete pályázatot hirdet középiskolás diákok számára.

A pályázat témája: Középiskolai matematikához kapcsolódó problémák, érdekességek. Újszerű és érdekes feladatok vagy trükkös megoldások, régi korok matematikája, hétköznapok matematikája, a matematika és a természettudományok kapcsolata, gyakorlati alkalmazások, informatikai alkalmazások és kapcsolatok (például algoritmusok), stb.

A részvétel feltételei: Pályázni egyénileg lehet, vagy maximum 3 fős csapattal. A beadott dolgozatok maximális terjedelme 10 oldal lehet (ábrákkal, képekkel, táblázatokkal, grafikonokkal együtt).

Díjak (csapat esetén a jutalom megoszlik a tagok közt): 15–25 ezer Ft értékű könyvutalvány és Polygon könyv.

Minden pályamunkáról szöveges szakmai értékelést készítünk a pályázóknak, a legjobb dolgozatokat a Polygon c. folyóirat szerkesztőbizottsága is megvizsgálja közölhetőség szempontjából.

Beküldési határidő: **2020. december 15.**

A pályamunkákat a következő címre kell beküldeni:
Katonáné dr. Horváth Eszter egyetemi docens, SZTE Bolyai Intézet, 6720 Szeged, Aradi vértanúk tere 1.

A borítékra kérjük ráírni:
Polygon pályázat matematikából, középiskolásoknak.

További információ: **https://bit.ly/364a1FL**

Hegyek hátán, völgyek ölén

A Debreceni Nagyerdőért Természetvédelmi és Kulturális Egyesület országos vers-, próza- és meseíró pályázatot hirdet általános és középiskolások részére *Hegyek hátán, völgyek ölén* címmel, melyre a határon túli iskolások írásait is várják. A témaválasztás szabad, de a pályaműnek valamilyen formában mindenképpen kapcsolatban kell lennie a hegyekkel, völgyekkel, a természetes környezettel. A beérkezett műveket nyolc kategóriában, ismert szakemberekből álló zsűri bírálja el. Minden kategória első hat helyezettje értékes jutalomban részesül.

A helyezett pályaműveket megjelentetik az ez alkalomra kiadott könyvben is.

Kategóriák:
6–9 éves korosztály vers // mese
10–14 éves korosztály vers // próza // mese
15–19 éves korosztály vers // próza // mese

Beküldési határidő: **2021. április 16.**

További információ, jelentkezés:
https://bit.ly/33hOnvU

Kétéves külföldi középiskolai ösztöndíj

Az UWC hálózat 18 iskolája minden évben 9500 tanulónak biztosít magas minőségű és személyiségformáló oktatást. Ezen intézmények 4 kontinens 18 országában helyezkednek el. A kétéves program végén a diákok a nemzetközi érettségit (International Baccalaureate, IB) teszik le, melyet a világ legjobb egyetemei is elismernek.

Kik pályázhatnak?
- Érettségi vizsgájukat 2022-ben vagy 2023-ben tennék le.
- 2021. szeptember 1-jén már betöltik 16. évüket, de még nem múltak el 19 évesek.
- A pályázó magyar állampolgár és beszél magyarul, vagy nem magyar állampolgár, de legalább a második megkezdett tanévét végzi magyarországi oktatási intézményben és beszél magyarul.
- Nyitottnak és talpraesettnek érzi magát ahhoz, hogy két évig multikulturális környezetben, egy idegen országban éljen és tanuljon.

A pályázatban három kategóriában lehet pályázni:
- UWC részösztöndíj
- UWC ösztöndíj
- UWC ösztöndíj hátrányos helyzetű diákoknak

A jelentkezők válogatásakor nem előfeltétel, hogy a diák kiemelkedő angoltudással érkezzen, a válogatás írásbeli és szóbeli része is magyar nyelven zajlik.

A jelentkezés határideje: **2021. január 8.**

További információ, jelentkezés:
https://bit.ly/3pYUZcj

Régebbi lapszámainkat, cikkeinket megtalálják a

folyoiratok.oh.gov.hu

weboldalon

OKTATÁSI HIVATAL

Helyes kézmosás

Ne felejtse el!
Az Ön kezére is kerülnek vírusok és baktériumok.

Ezért:
Ne fogja meg az arcát feleslegesen, és mosson kezet naponta többször!

Mikor?
- étkezés előtt
- WC használat után
- amikor megérkezik valahová
- tüsszentés, köhögés, orrfújás után
- állat érintését követően

Jó tanács: Ha hideg van, gyakran mosson kezet!

Emberi Erőforrások Minisztériuma, Egészségügyért Felelős Államtitkársága
COVID-19 tájékoztatási kommunikációs csoport

Emberi Erőforrások Minisztériuma